

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

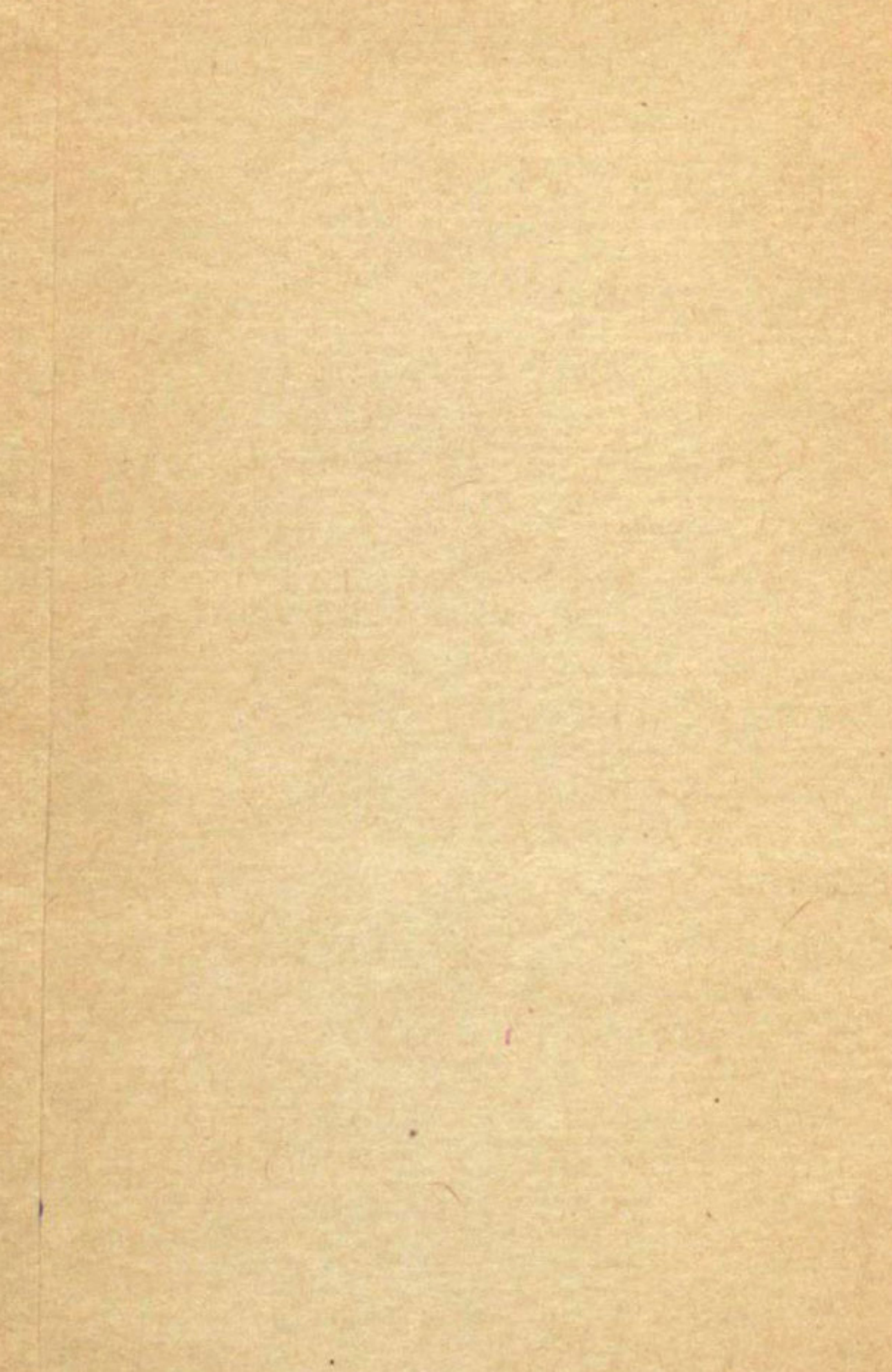
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

12 004

240 Ե.Օ.Ի.Օ.

ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ

ՔԱՀԱՆԱՅԵԸՆ ՎԱՐՔԸ

ՎԷ

ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՈՒ

ՍԹԱՄԳՈԼՏԱ

ՀԱՐԳԻՅԷ ԹԱՊԻԱՆԷՍԻՆՏԷ

1862

395-42

(453)

ԱԼԼԱՏԸՆ ԱԶԻԶ ԳՈՒԼՈՒ

ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆՅ

ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ

ՔԱՏԱՆ ԱՅՆԸՆ ՎԱՐ ՔԸ

ՎԷ

ՆԱՏԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՈՒ

ԵԱԶԸՆԸ ԱՅՔԻՐԵԱՆՅ ԳԵՐԱՊԱՅԾՍՈՒ

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏՏԻՆ

ՎԷ ԻՔԻՆՃԻ ՏԷՓԱ ՊԱՍՄԱ Օ.
ԼՈՒՆՏՈՒ ՀԱՍՈՒՆԵԱՆ Ս. ՆԱԽԱ
ԳԱՏ Գ. ԸՆ ՐՈՒԽՍԱԹԸ.

ՎԷ ԵԱԳՈՒԹՃՈՒՆԱՆ Կ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ
ՄԷՍԱՐԻՅԻ ԻԼԷ

Ի Ս Թ Ա Մ Պ Օ Լ Տ Ա

ՇԱՐԳԻՅԻ ԹԱՊԻԱՆԷՍԻՆՏԻ

1862

7073882

38867-67

Ի Լ Ք Ք Ե Լ Ա Մ

Տէր Կոմիտաս Քահանայնն նահատակ օլ-
 մասը՝ զուհուր էթտի Իսթամպուլտա 1707 սէ-
 նէտէ, Հոկտեմբերին շՅ ինտէ : Պու Ազիզին
 Ալլահա մաքպուլ օլմասը, վէ ինսանլարա բա-
 րի իպրէթ վերմէսի՝ պունտան աշիքեարէ կէօ-
 րիւնիւր, քի օ կիւնտէն չա՛ պու կիւնէտէ.ք՝
 տէյիլ եալընըզ ուղղափառլար իչինտէ, եա՛
 հէր Միլէթին մապէյնիւնտէ՝ երանելի, սուրբ,
 էվլիա, նահատակ, վէ մարտիրոս իսմ իլէ
 սէյլէնտիքտէն սօնրա, ազիզ Գերեզմանը հէր
 Միլէթէ զիյարէթ եէրի օլմուշտուր . վէ չօք
 իլիմտար ատէմլէր օնուն նահատակութիւնունու
 եազմըչտը պու կիւնէտէ.ք : Պու ալիմլէրին
 պիրիսի Ա . Հ . Մատթէոս վարդապետ՝ լուսա-
 հոգի Միսիթար Աբբայնն իլք աշակերալէրի-
 նին պիրի, Տէր Կոմիտասըն թութուլմասընը,
 Աէզիր Տիվանընա չըգմասընը, վէ նահատակ
 օլմասընը թէ.քմիլ եազմըչտըր : Իքինճի՝ թօ-
 քաթլը Տէր Գրիգոր նամ առաքելտիան քա-
 ըողիչ : Իւչիւնճիւ՝ ճէվահիրճի Մաղաքիա
 չէլէպի : Տէօրտիւնճիւ՝ էնկիւրլիւ աիթացու
 Եղիազար : Պէշինճի՝ Սեղբոսեան Յովհաննէս
 չէլէպի՝ իթալիանճա հիքեայէթինտէ : Ինճա-
 մընտա Ա . Հ . Միքայէլ վարդապետ Չամչ-
 եանց Հայոց Պատմութիւնուն իւչիւնճիւ հա-
 տորունտա Տէր Կոմիտասըն հիքեայէթինի եա-
 զար : Աէ լաքին նիճէ զիքր օլան Հ . Մատթէ-
 ոս՝ վերջաբանութիւնունտա պէյլէ սէյլէր .
 “ Պիղ պու քըտար արատըք սահէհինի, վէ
 ” պիլտիկիմիզէ կէօրէ եազարք . էկէր էլ սայ .

.. բը քիչի տաճի վուքուֆտար օլուփի թաճքի-
.. քինի եաղարսա՝ պիղիմ քուսուրուճուզու աֆ
.. իտէր .. զանն իտէրսին քի պու սրբակրօն՝
վէ ալիմ քիչի մարդարէութիւն էտիփի պէօյլէ
եաղմըշարը . զիրա նիճէ քէնափնէ չօք իհափ-
զալը շէյլէր մալիւմ օլմատրղընտան՝ օնտան
սօնրա եաղանլար Հ . Մատթէոստան ալըփի
եաղարդլարընտան , չօք շէյ՝ Տէր Աոմիտասըն՝
կէրէք վարքընա միւթալիք , վէ կէրէք նաճա-
տակութիւնունա , ինչպիս տախի՝ պէյան օլմա-
մըշարը : Պու էճիլտէն ճիւմէսիմին պատմու-
թիւնու քուսուր կէօրիւնիւր : Եքինճի՝ սէ-
նէլէր պէյան տէկիլաիր օլ հիքեայէթլէրտէ .
նէ թէմսիլ , պիլմէք իտէրսէք հա՛նկը սէնէ
Տէր Աոմիտաս ուղղափառ օլմուշ , նէ՝ վաքիթ
Երուսաղէմէ կիթմիշ , նէ՝ քատար օնտա էյ-
լէնմիշ , նէ՝ վաքիթ Գործք առաքելոցու ոտա-
նաւոր էթմիշ , ողբունու նէ էճիլտէն սէօյ-
լէմիշ , քա՛չ տէֆա հափիղ օլմուշ , նէ՝ քը-
տար զէման կիղլէնմիշ էվլէրտէ՝ վէ մէյտանա
չըքմըշ . պունլարըն ճիւմէսի՝ ետ հիչ եօքտուր
իչարէթ էթտիկիմիղ պատմութիւն եաղանլար-
տա . եախօթ աղ չօք վարըսա՝ վալքըր վէ սէ-
նէսի իլէ եաղըլմատրղընտան օքուեանլար Ֆէս-
Ֆէսէտէ քալքըլար : Էյ իմսի պու քրաար
քարըլքըլըր տէֆ էթմէք իչին եէնիտէն թաճ-
քիք վալքընը , վէ նաճատակութիւնունու ա-
ղիղ Տէր Աոմիտաս Քաճանայնըն եաղմաղա
միւրաա էթաիք : Աէ նէրէտէն չըքարտրղըմըղ
սիւալ օլունուրսա՝ պիլտիլիլիղ . շէօյլէ քի պիլը
թիւրլիլ Ֆէսֆէսէյէ եէր քալմաղ : Իմսի պիլը
մէլի քի պու էսնալէրտէ իհափգա էթտիկիմաէ

Եսկի քիւթիւքլերի եօքլամաք աղիզ Տէր Առ-
միտաս Քահանայներն սինսիլէսինէ , վարքընա ,
նահատակութիւնունա , միւճիւղաթլարընա միւ-
թալիք օլան շէյլերի աույմաք իչին՝ քալաթա
Մօլլասընըն վերտիկի Քլամըն սահիհ սիւրէթի-
նի պուլտուք . Տէր Առմիտասըն քէնաի էլ եա-
ղար օլարաք Հոսմասաքի օղունա եաղարը
մէքաուլ պուլունտու . Երուսաղէմ մեծաւո-
րու Ալէնթայօլ Բաթէրանըն Տէր Առմիտասըն
շահատէթլիկինէ եաղարը մէքաուլ էլիմիզէ
կէլաի . Փրանսըղ Էլչիսինին 1707 սէնէտէ
Հոսմայա եաղարը մէքաուլ մէյտանա չոքար .
Պէյօղունտա սերայ Ժամընըն Մեծաւորու Յա-
կինթոս Բաթէրանըն 1701 սէնէտէն՝ 1707 սէ-
նէյէտէք Փրանսաաաքի Մեծաւորունա , վէ
Փրանսըղ Ալղիրինէ պու մասլահաթլար իւղէ-
րինէ եաղարը մէքաուլար հազնէ կիպի պու-
լունտու . Էնճամընտա Աթանաս վարդապետին
կիւնիւնաէ՝ Տէր Առմիտասըն սինսիլէսինէ , վէ
վարքընա միւթալիք եէմինի վէ քեամիլ ատէմ-
լերին շահատէթլիկի հաղար էլիմիզաէ իաի .
պունա քէզալիք Աանքլարտա օլան քիւթիւկ-
լերին ճիւմլէսինաէ աղ չք շէյ պուլուփ՝ ճիւմ-
լէսինի ուուպար էաիալ պու Պատմութիւնու
եաղարք ճիւմլէնին արղուսունու տէՖ իթմէք
իչին : Պայաղը թիւրք տիլինաէ եաղմամըղըն
պայիսի պուտուր , քի չօք քիւլիլէր քէնաիլերի-
նին աղնամասը իչին՝ ըէճա էթաիլէր քի պու լի-
սանաէ եաղարըմ

Խոփնճի օրէքոս պատմաս ԷՐՊՈՒՐԷՆԻՆ
Ի Քառասնի :

Համտ ու սենալեր օլսուն Թաղերը Թաա-
լա հազրէթլերինն լուծֆու իհասնլարնա
քի , Ասիթանէտէ Կրմէնի միլէթիմիզտէն
օլարագ , քէնտի աղիզ գուլու Տէր Աոմիտաս
քահանայը պիղլերէ հիպա էյլէմիշ , վէ օնուն
վասիթասըրլա նիչէ նիչէ միւճիւզաթլար իճրա
էթմէքտէ տիր քի , կէրէք նահատակ օլտուղու
կիւնտէ , վէ կէրէք ախէր վագըթլարտա իա-
հիշ իլէ մէղարնա գօշան զիյարէթճիլլերին էք-
սէրլյէթի պունա շահատէթ էտիպ , շէրէֆինի
արթըրմագտա տըրլար :

Անճագ պու աղիզ Քահանայնն շէրէ-
ֆինէ տահա զիյատէ Թագվլյէթ վէրէն , ըահ-
մէթի Ալքերեան Ստեփանոս գերապայծառ օլ-
մուշ տուր . վէ օնուն զայրէթինի մէտհ էթ-
մէտէն տուրամայըզ քի , էօլլէ միւշգիւլ վէ նա-
ղիք էսնալերտէ աղիմ պիր ճէսարէթ , վէ էօ-
րուլմազ պիր ճահտըլա մէզքուր Տէր Աոմիտաս
քահանանն վարքընը վէ նահատակ օլմասընը
տահիհ մահալլերտէն Թահգիգ վէ Թէճէսսիւզ
էտէրէք պու քիթապճըղը էաղմըշ , վէ 1798
Թարիխինտէ Ահննատա պասմա էթաիրէրէք
միլէթիմիզէ պիր պերկիւզար պրագմըշ ըսա
տա , վագըթլար տէվլիլլէ քիթապը մէզքուր

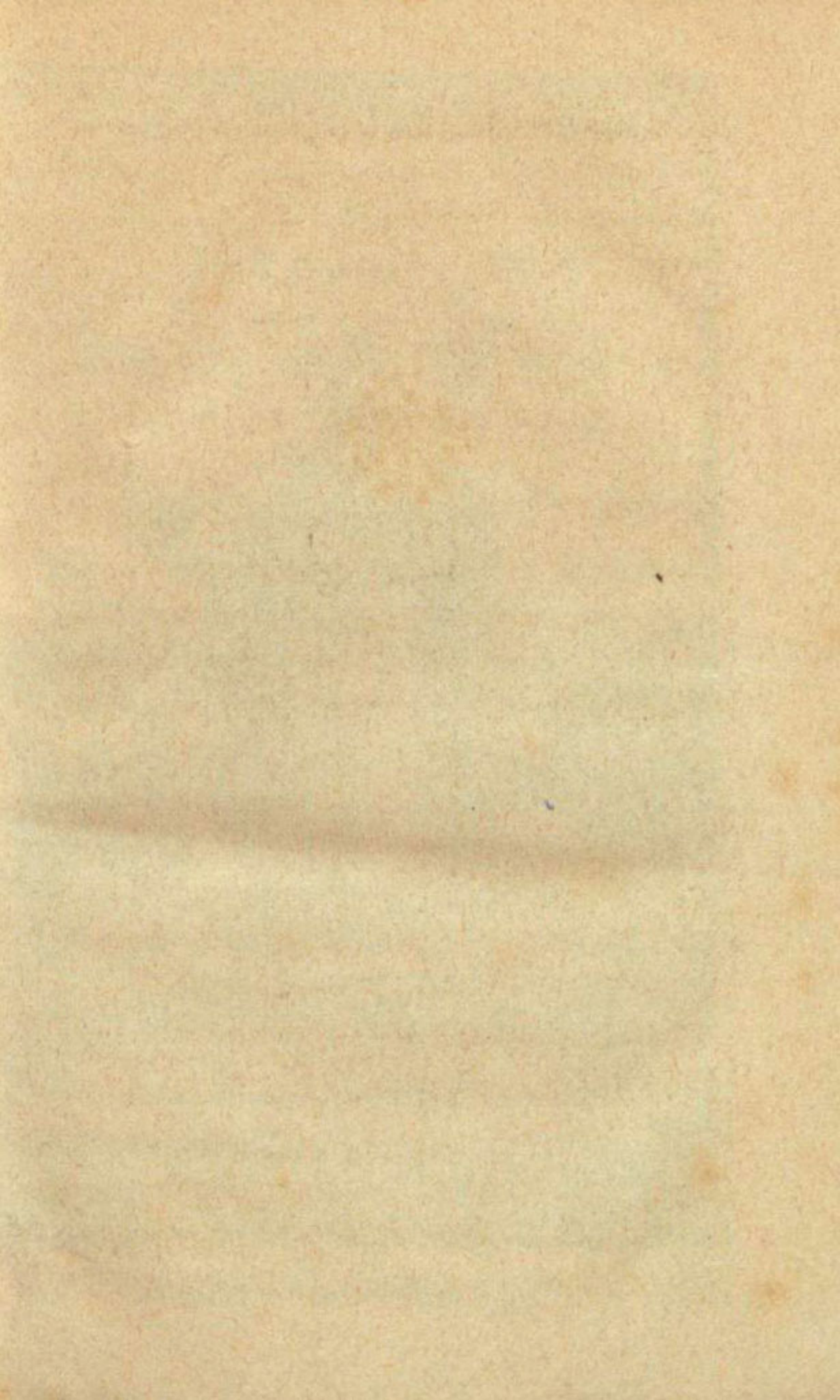
Թիւքէնիպ , արդուլէյէնլէրին սուլամայաճա-
ղը սիր անթիքա կիպի օլմուշ օլտուղունտան
պէօյլէ արդուքէշ քիմսէլէրին մահրում գալմա-
սը գալպիմէ վէ դիմմէթիմէ էլվէրմէյիպ քիթա-
պը մէզպուրու էինէ հարֆ պէ հարֆ Թէքրա-
րէն պաստըրմայա մէճպուր օլտում :

Իմտի պու հիքեայէյի օգույանլար հէր
հալտէ կէօրէճէք տիրլէր պու աղիզ քահանայ-
նըն տիրլիւ պէ տիրլիւ պէտմուամէլէլէրէ ,
իֆթիրալարա , վէ նահաք էօլլւմէ պիլէ գու-
ղու կիպի մազլըմլըղըլա սասլը էթտիյինի . վէ
խասիմլէրինին տախի գուլլանտըզլարը ատավէթ
հիյլէ վէ նէֆսանիյէթլէրի . վէ պու պիրիպի-
րինէ զըտտ հարէքէթլէրին սէպէպինի արաշ-
թըրաճագ օլուրլարսա , աղնայաճագ տըրլար
քի , պու թղիզ քահանայնըն ճահտ ու ղայրէթի
եալընըղ սուրբ Աւետարանըն նասիհաթլարըն-
տան , վէ Ագաթանգեղոս քիթապընըն դաշանց
պապընտա եազըլը օլտուղունա կէօրէ Բօմա քիլի-
սէսիյլէ սուրբ Գրիգոր Նուսաւորիչիմիղին էթտի-
յի գուլվէթլի շարթլար մուճիպինճէ , օ աղիղին
պուլունտուղու ՚Գաթօլիք իթիգատընտան , վէ
վէրաիյի Թալիմլէրտէն վէ իպրէթլէրտէն այրըլ-
մամըշ տըր . վէ խասիմլէրի տախի օ նասիհաթլա-
րըն վէ իպրէթլէրին զըտտը հարէքէթ իլէ պու
աղիզ Քահանայը հալաճեւ էթմիշ տիրլէր : Լաքին
Էրմէնի՛միլլէթինտէն օլարագ , աճապա Նուսա-
ւորիչին իթիգատընտան այրըլմագ օլապիլի՛ր մի-

եօղսա օնուն իթիգատընտա պուլունմագ պիր
թէօհմէթ մի օլուր : Պու սէպէպտէն էօթիւրիւ
սահիհ տինտար պուլունանլար ֆէյիլ վէնէֆսա
նիյէթ իճրալարընտան իքրահ էտիպ, Ալլահըն պու
աղիզ գուլունուն իպրէթինտէն հիսսէ ալմայա դայ
րէթ էտէճէք տիրլէր քի, պէօլէ տօղրու ի
թիգատ, վէ էյի ամէլ իլէ եաշայարագ նի
հայէթ էպէտի ճէննէթտէ սէվինմէյէ տէ լա
յըդ օլալար : Չունքի պէնիմ տէ պու քիթա
պը թէքրար պաստըրմագ իչին չէքտիյիմ ճիւ
ղի զահմէթտէն մուրատըմ ճանլարըն սէլա
մէթինէ եարտըմ էթմէք տիր :

ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
ԵՄԴՈՒԹՃՈՒԵԱՆ

Պրիստոպոստոս

Վ. ԿՅՈԼ Լ

ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱԶԱՆԱՅ.

Պ Ի Ր Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

ԱՆԷՂ ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔՈՍԿՄԻՏԱՅԻՆՆԵՐՆԵՍ ՍԻՆՍ
«ԵԼԷՍԻ» :

ԱՔԱՆԱՍ վարդապետ Հռոմկ-
լայ Եպիսկոպոսու՝ ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ
ԹՈՒՆՈՒ Սպանեօլ Թէրձիմանը Պա-
րոն Կոմիտաս իլէ պերապէր չօգ զահ-
մէթ չէքտիլէր ազիզնահատակըն սին-
սիլէսինի Թէքմիլ պուլմաղա , պիրազ
վազըթ սիւրտիւ պուլարըն զահմէ-
թի : Ինձամընտա Խսթամպօլտա օ-
լան իհտիարլարտան , վէ ՏԵՐ ԿՈՄԻ-
տասըն Եաչը Թոուլարընտան սօ-
րուպ սիւալ էթտիքտէն սօնրա , պի-
րազ քիթապլարտան տախի շէյ պու-
լուպ՝ վէ Պալըքըտա Քէօմիւրձեանց
սինսիլէսինին մէզար Թաչլարընը Թէք-
թիչ Էտիպ՝ սահիհ պուլտուլար , քի-
չըզան դարըն սիֆտահընտա , Եանի
1600 սէնէտէն սօնրա Էկիլին շէհրին-

տէն Սէրգիս իսմինտէ պիր քիշի զա-
 տէ Քէօմիւրճեանց սօյունտան իս-
 թամպօլա կէլմիշ . պու Սէրգիստէն
 Նահապետ տօղմուշ . Նահապետտէն
 Մարտիրոս տօղմուշ . պու Մարտիրոս
 տան պիր գրգ էվլատ իրէնէ իսմին-
 տէ՝ վէ իւշ էրքէկ էվլատ տիւնեայէ
 կէլտի . եանի Երեմիա Քէօմիւրճեանց,
 Կոմիտաս Քէօմիւրճեանց , վէ Մար-
 տիրոս Քէօմիւրճեանց . պունլարըն
 փէտէրի Մարտիրոս՝ Քահանայ իտի .
 Երեմիա՝ Աւագ սարկաւագ սուրբ Քէ-
 որդ ժամընտա . Մարտիրոս Քահանայ
 օլուպ՝ Սստուածածին ժամըն Աւագ
 քահանայսը օլտու . վէ Կոմիտաս տա-
 խի Քահանայ օլուպ՝ սուլու Մանաս-
 տըր թապիր օլունան սուրբ Քէորդ
 ժամընըն Աւագ երէցի օլտու . իշթէ
 պու Տէր Կոմիտաս օլ ազիզ Քահանայ
 տըր Ալլահտան իւկիւթլէնմիշ , պու
 ազիզին վարքընը , վէ Նահատակու-
 թիւնունու եազաճաղըզ : Երեմիա Տէր
 Կոմիտասըն պէօյիւք դարտաշը , Երե-
 միա չէլէպի թապիր օլունուրուտու ,
 օգումուշ աստէմ Սիլլէթիմիզին իչին-

տէ , վէ պիւթիւն իսթամպօլտա ա-
տը սայրլըր քիչի : Վ . Հ . Միքայէլ
օնուն չօգ մէթհինի էտէր իւջիւնճիւ
հասորունտա : Պունա քէզալիք Քէօ-
միւրճեանց սօյունտան ալիմ Վարդա-
պետէր չըզմըշ տըր : Իմտի սահիհ
տիր քի Քէօմիւրճեանց սօյու պէօյիւք
վէ ատը պէլի սինսիլէ իտի իսթամ-
պօլտա :

Ի Ք Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

Ս. Ղ. Տէր Կոմիտաս Քահանայնքն Հէնճ
Էաշընաս Լէրպիյէ օլՏասը :

Իմտի իսթամպօլտա վլանկա սէմ
թինտէ 1656 սէնէտէ Ս. լլահըն ազիզ
գուլու Կոմիտաս՝ նամտար Քէօմիւր-
ճեանց սօյունտան , էանի Տէր Մար-
տիրոս Քահանայտան վէ Յուլիթա-
տան , տիւնեայա կէլտի . տահա չօ-
ճուղ իքէն պագը նշանէլէր կէօրիւն-
տիւ իւզէրինտէ , քի պէյան իտէր ի-
տի նիճէ Ս. լլահ էֆէնտիմիզ թաթլը
նազար իլէ պագըպ եարաթմըշըտը պու

ազից ճանր: Արտաքին սրժաթը պար-
 կեշտ վե թաթը պագրչը . թապի-
 աթճէ միլայիմ վե քաղաքավար .
 զէյն աչըգլըղը ալե . վե հոգևոր շէյ-
 լերէ օլ գատար հավէսլի , քի հէր
 ալիմ քիշիտէն պիր ալիմ սէօհպէթ
 իշիթմէք արդուսինտէ իտի , վե նէ
 գատար հոգևոր քիթապլար օգուրսա՝
 տայմա օգուտուղունու Ֆիքրինտէ
 զապթ էթմէկէ չապալարրտը . վե
 պիրտէ թաթը սէսէ մալիք օլտու-
 ղունտան՝ հոգևոր Շարահանլարը , վե
 հաղլարը չօգ տէֆա սէօյլէտիկինտէն ,
 էզպէր էօյրէնմիշիտի : Հէր քիշի
 աղնայապիլիւր պէօյլէ ազից էվլատըն
 ճահիլլիք երլարը նիճէ կիւնասարզ
 կէջէպիլիւր . ալէլ խուսուս հին և նոր
 կտակարանա օլ գատար սէվտա վէր-
 միշիտի , քի չօգ ատէմէրին շէհատէթ-
 լիկինէ կէօրէ հէման տէյէպիլիլիւրիզ քի
 տիլտէն պիլիլիտի : Պու թարղ ար-
 զուլէր վե հավէսլէր իլէ իլք երլա-
 րընը կիւնասարզ կէջիլիպ Ալլահըն
 ազից գուլու՝ տահա եօլունճա գրոց
 աշակերտ օլմագ իչին , նիճէ Տէր Պրի-

գոր թարիֆ էտէր պատմութիւնուն
տա, Մնթէպլի Մինաս վարդապետէ
աշակերտ օլտու. Քերականութիւն վէ
ճարտասանութիւն դասը ալտրդտան
սօնրա՝ պիրաղ տա վիլիստիպայական
իլիմէրէ հավէս պրագտը. վէ Սստ
ուածաբանութիւնու տախի էլէ կէ
թիրիպ թէմիզ ֆիտան կիպի ալէմին
իչինտէ սէջիլիր իտի :

Ի Ի Զ Ի Ի Ն Ճ Ի Ի Գ Ա Գ

Ա. Ղեղ Տէր Կոմիտասըն Քահանայ օլմասը :

Պու թարղ թէրպիյէ օլան եի
կիթ հէրնէ թիւրլիւ մէճլիստէ պու
լունսա՝ էթրաֆրն եիւրէկին հէլպէթ
քէնաթինէ ջէքմէլիտի. վէ հաթթա
պէօյլէ օլտու. զիրա տահա տիւնեայա
կիրմէմիշիտի կէրէք խըսըմ ագրասպա
լերի, կէրէք տօսթլարը արզու իտէր
լերիտի պու աղիզին Քահանայ օլմասը
նը : Իմտի թէղվարի Գայսերիտէն
կէլմէ Հուռի իսմինտէ պիր կոյս գըզ իլէ
նշաննայըպ պսակ էթ տիրտիլեր : Վէ

չօգ վազըթ կէջմէ յիսպ Թօգաթ առաջ
 նորդու Աիրակոս եպիսկոպոստան Քա-
 Տանայէթ տիրտիլէր Ճիւմէնին լայրդ
 կէօրմէ սի , վէ իսթէմէսի իլէ : Նոր-
 ընծայլըղընըն իլք երլլարընտան նէ
 թիւրլիւ բարի իպրէթ վէրտի իսէ ժո-
 դովուրդա՝ պունտան աղնայապիլիրիդ ,
 քի չօգ ղէման կէջմէտի՝ Սւադ քաՏա-
 նայ օլտու սուրբ Գէորդ ժամընա : Չօգ
 եէմինլի շաՏաթլար իգրար էթմիլէր
 տիր քի , Տէր Աոմիտաս քարոզ վէր-
 տիյի վազըթ՝ ժամտա զանն օլունու-
 ըուտու քի ՅօՏան Ոսկեբերան սէօյ-
 լէյօր . վէ օլ տէրէճէտէ ալէֆլէնիլ
 իտի եիւրէյի՝ քի քէնտիսի աղլէրիտի ,
 վէ ճէմաաթիտէ աղլէտիր իտի . ա-
 լէլ խուսուս չարչարանք իւղէրինէ կը-
 տակ սէօյլէտիկինտէ՝ Տէր սէմ թտէն
 գօշարլարըտը իշիթմէկէ պու աղիզի .
 վէ ժամտա գալապալըդտան օթու-
 րաճագ եէր պուլունմազըտը . պուն-
 տան տախի պէյան տըր Տէր Աոմիտա-
 սըն ալիմ քարոզիչ օլմասը , քի նիճէ
 Տիքեայէթինի եազանլար թարիֆ ի-
 տէրլէր՝ պէօյիւք պիլը գըսկանճլըզ կիւր

մէյէ պաշտար էլ սայրը Քահանայ
լարա՝ շէօյէ քի նէրէտէ սէօհպէթի
օլուրսա , աշաղա վուրուրլարըտը , վէ
ժողովուրդուն նազարընտան տիւշիւր-
մէկէ ճահտ իտէրլէր իտի .

Տ Է Օ Ր Տ Ի Ի Ն Ճ Ի Ի Պ Ա Պ

Ա. Ղ. Ե. Տ. Ե. Կոմիտաս Քահանայնըն որդ
դաժտա օլճասը :

Ալլահ էֆէնտիմիզին էօլլարը սլիւր
ճանը քէնտինէ շէքմէտէ՝ թաաճիւպ-
տէ պրագըր ինսանը . Տէր Կոմիտաս
Ալլահ էֆէնտիմիզտէն ալտըղը տա-
ղանդլարը իշլէթտիկի ասիրլէրտէ՝ էջ-
միաժին Կաթողիկոսու իլէ Հռոմա
Հայրապետի պէօյիւք պիւր տօսթլուգ
էտէրլէր , շէօյէ քի՝ օնիքինճի Նննով-
կէնտիոս Հայրապետտէն կիւղէլ պիւր
աթոռ փէշքէշ օլունուր Նահապետ
Կաթողիկոսա 1699 սէնէտէ : 1698
սէնէտէ տէ մայիսին 8 ինտէ Սուպհի
նամիստէ Մեղքիսեղ վարդապետ Պատ-
րիարգ օլուր Խսթամպօլա . օն պէշ այ

Պատրիարքը Էտիպ ուղղափառու-
 թիւն քարոզել էտէր . վէ պունա
 գանաաթ էթմէյիպ՝ արարողութիւն
 լարը տախի ուղղափառա եիւրիւտիւր
 ժամլարտա : 1699 սէնէտէ Յուլիսին
 23 իւնտէ Մելքիսեդի աթոռունտան
 տիւշիւրիւպ՝ Բիւրտիստանը Մխիթար
 վարդապետի Պատրիարգ էտէրլէր .
 պու տախի Մելքիսեդին եօլունա
 կիտէր, շէօլէ քի պու իքի Պատրիարգ
 լարըն կիւնիւնտէ պէօյիւք վարդապետ
 լէր կէրէք Սստուածածին ժամընտա,
 վէ կէրէք սուրբ Գէորգ ժամընտա հէմ
 քարոզ վէրիւրլէր իտի, հէմ Պատա
 ըագ էտէրլէր իտի : Պունլարըն պիրի-
 սի նամտար Կրդիւրիւմիւ Սուաքելեան
 Խաչատուր վարդապետ իտի Փրօփա-
 կանտա թարիֆ օլան գպրատուն էլ-
 լատը : Պու Խաչատուր վարդապետ ի-
 տի Նահապետ կաթողիկոսա զիքը
 օլան աթոռու կէօթիւրէն . վէ ալիմ
 առէմ օլտուղու՝ քիթապլարընտան
 մալիւմ օլտուգտան մատէ՝ Մխիթար
 Աբբայնըն տախի սէվկիւլիւ տօստու
 իտի . վէ Մխիթար Աբբայտա պու

Կիւնլէրտէ խաթամայօլտա իտի , վէ
 ժամլարտա քարող վէրիւր իտի : Տէր
 Կոմիտասա քի չօճուգլուգտան քարի
 Տաւէս վէրիւրիչ իտի ալիւմլէր իլէ կէօ-
 ըրիւշմէք , վէ օնլարտան իմաստութիւն
 էօյրէնմէք , թէզ վարի պէօյլէ ալիւմ-
 լէրտէն իպրէթ ալըպ'նէ դատար Հոռ-
 մա վարդապետութիւնունա գարշը
 շէյ վարրսա ճիւմլէսինի պրրագըպ ,
 ուղղափառլըղը գապուլ էթտիքտէն
 սօնրա' պաշլատը ժողովուրդունա տա-
 խի քարողել էթմէկէ , նիճէ Գալա-
 թա Մօլլասընըն Կլամընտան աշիքեա-
 ըէ կէօրիւնիւր' պու սէօզլէրինտէ .
 “ ՄէզՏէպի Էրմէնիտէն խուրուճ վէ
 ” տինի էֆրէնճէ տուխուլ . վէ այնի
 ” էֆրէնճի իճրա , վէ նիչէսին տա-
 ” խի իղլալ , վէ Միւլէթի Էրմէնիյի
 ” իղլալէ պայիս օլուպ ” ևայն : Պու Ի-
 լամըն թէքմիլինի կէօրիւրիւզ օնսէքի
 զինճի Պապտէ :

Պ Է Շ Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

Ուղղափառ-լարըն սէրողէսն-լէէէ Իսնամ
 արօլորս :

Մխիթար Պատրիարգը գալտը-
 ըրպ թէքրար Մեղքիսեդ վարդապետի
 Պատրիարգ էթտիլէր . իքինճի տէ-
 ֆա Պատրիարգ օլմասը Մեղքիսե-
 դին՝ տահա զիատէ սէրպէսթ լիք վէր-
 տի ուղղափառլարա , շէօյլէ քի զանն
 օլունուրուտուազ վազիթ տէ պիւթիւն
 Միլլէթ Հռոմա դաւանութիւնունու
 աշիքեարէ գապուլ իտէճէք : Վէ
 հաթթա պու էսնատէ , եանի 1701
 տէ պաշլատըլար Զրէնկճէտէն քի-
 թապըլար թէրճիւմէ էտիպ պասմա
 էթմէկէ Իսթամպուլտա : Վէ քրիս-
 տոնէական վարդապետութիւն , Թուլ-
 մա Չեմբացի թապիր օլան քիթապ,
 Մտածութիւն , Խոկումն վարուց , Բու-
 րաստան աղօթից , Լայլն , Ճիւմլէսի-
 նին դօյնունտա պուլունուրուտու :
 Պու գատար ուղղափառլարըն սէր-

պէսթիկի հէլ հէլպէթ պիր դավկա
 չըգարաճաղըտը խսթամայօլտա . վէ
 պէօյլէ սէվինճլի կիւնլէր գարա եասա
 պաթաճաղըտը . վէ լաքին նիճէ տէ
 նիզտէ կէզէն՝ կիւզէլ հավայը կէօ
 ըիւնճէ ֆուրթունայը ուզագ պէլլէր ,
 պունա քէզալիքտէ ուղղափաւլար բա
 հաթըգ վագթինտէ՝ ֆուրթունայը
 կէօզէտէմէտիլլէր : Ետիրնէ առաջնոր
 դու Եփրեմ վարդապետ իքի տէֆա
 Պատրիարգ օլմուշուտու խսթամայօլա
 1684 սէնէտէ , վէ 1692 սէնէտէ :
 Իմտի խսթամայօլուն թէվաթուրու
 խապէրլլէրինի ալտըգտա՝ պիր ֆըր
 սանտ արարըտը Մեւքիսեդ Պատրիար
 գը գալտըրմաղա , վէ քէնտիսի Պատ
 ըիարգ օլուպ՝ իւչիւնճիւ տէֆա պիր
 էյի նիզամ վէրմէկէ : Իչլէր պու թա
 ըիգտէ իքէն Ետիրնէտէ իւչ Տէրտէր
 Եփրեմ վարդապետ իլէ հաւատք իւ
 զէրինէ սէօհպէթ իտէր իքէն , Տէր
 տէրլլէր Հոոմա դաւանութիւնունա
 եան չըգտըլար . Եփրեմ վարդապետ
 պունլարը նզովլէլ էտիպ խսթամայօլա
 Մեւքիսեդ Պատրիարգա կէօնտէրտի ,

քի հէմ նզովել էթսին , հէմ քիւ
 ըկէ գօսուն • Պատրիարգ պու Տէր
 տերլերտէ գապահաթ պուլմայրայ՝ ա
 ըայա կիրիայ պարըշտըրմագ իսթէտի
 վէ չիւն քի Վէզիր իլէ տէ կէօրիւշէ
 ճէք իտի Կտիրնէյէ եօլճու օլտու իսէ՝
 Եփրեմ վարդապետ խապէր ալըպ չա
 փուք էթրաֆ փէյտա ետիպ Վէզիրէ
 պիր արզուհալ վերտի Պատրիարգըն
 ալէ յհինտէ • Եանի Կրմէնի Բաթրի
 կի Մելքիսեդ՝ Եֆրէնճ մէզհէպինէ
 տուխուլ՝ վէ միլէթի Կրմէնիյի Եֆ
 ընճ տինինէ տավէթ էտէյօր տէյիւ :
 Պու եօլ իլէ Մելքիսեդի Պատրիարգ
 լըգտան տիւշիւրիւպ՝ քէնտիսի գօլայ
 ճա Պատրիարգլըղը ալտը :

Ս. Լ. Թ. Ը. Ն. Ը. Ը. Պ. Ս. Պ.

Հաւաքանի պաշտարը Խա՛նաճօլտա , ա
 շէշ Տէր Կոմիտաս Բահանայ գազար Ե
 ըուսաաղէն :

Եփրեմ վարդապետ Պատրիարգ
 լըղը ալտը Վէզիրտէն՝ վէ տօղրուլտու

կէլտի խաթամայօլա , հէմ Մեւքիսե-
 դին վէ իւչ Գահանայլարըն իլամը-
 նը ալտը քիւրէկէ կէօնտէրմէկէ : Պու-
 շէյ վիէք խօշ կէօրիւնտիւ միլլէթէ ,
 վիրա եիւրէյի գալգմըշտը , վէ պիր
 պէօյիւք Ֆրրսանտ արարըտը պիր խու-
 վութիւն չոգարմաղա : Իմտի եէնի
 Պատրիարգա արգա վէրիպ պէօյիւք
 պիր հալածանք աչտըլար խաթամայօ-
 լուն իչինտէ . վէ բասթ կէլէնի՝ Գա-
 հանայլարտան , վէ աշխարհականլար-
 տան թութտուրուպ՝ քիւրէյէ աթ-
 տըլար . պու հալածանք պաշլատը
 1701 սէնէտէ Սեպտեմբեր այրնտա :
 Եփրեմ Պատրիարգ իսթէր իտի խա-
 չատուր վարդապետի էլէ կէթիրմէկէ ,
 լաքին գապիլ օլմատը . Մխիթար Աբ-
 բայը չօգ արատը , վէ թէսկէրէլէր
 եազտը , լաքին տուզաղա տիւշիւրէ-
 մէտի . ազիզ Տէր Աոմիտաս Գահա-
 նայ՝ կէօրտիւ քի քէնտինէ պիր թիւր-
 իւ սէլամէթ եօլու եօգ գաչմատան
 մատէ , պիր կէմիյէ կիրիպ գաչտը Ե-
 բուսաղէմէ կիթտի : Վէ լաքին ֆուր-
 թունատան գաչտըմ տէր իքէն՝ ուօ-

լույս թուժուլտու . զիրա Երուսա-
 դէմտէ տախի ըահաթըգ պուլամա-
 տը . Պիր կիւն օնտա պիր գաչվարդա-
 պետլէր իլէ սէօհպէթ էտէր իքէն՝
 արթըգ էքսիք սէօյլէմէյէ պաշլատը-
 լար Հռոմա Հայրապետլէրինէ , Ժո-
 ղովքլարա , Եանի՝ ուղղափառութիւ-
 նա տիլէրինի ուղաթտըլար իսէ՝ Տէր
 Կոմիտաս տայանամայրայ գարշը տուր-
 տու , վէ քիթապլարտան վկայութիւն
 կէթիրէրէք օնլարըն աղզընը գափաթ-
 տը իսէ , հիճապ էտէճէք Եէրտէ՝
 հիււճիւմ էտիպ աղիգին իւզէրինէ ,
 սիլէ իլէ , Եոււրուգ իլէ տէօյտիւքտէն
 սօնրա՝ սագալընը տախի Եօլուպ՝ հօ-
 շունտու իսթամպօլա վարտըգտա սէ-
 նի քիւրէկէ աթտըրմագ պիղիմ պօյ-
 նումուզուն պօրճու օլտուն , տէտիլէր
 Պու վարդապետլէրին պիրի Խզմիրլէ
 Յուհաննէս վարդապետ իտի , քի սօն-
 րա Սէտիք Պատրիարգըն կիւնիւն-
 տէ Սթուակալ օլուպ նէլէր իշլէտի
 իսթամպօլտա՝ կէօրէճէյիղ , վէ սօ-
 նունտա Պատրիարգ օլուպ՝ Տէր Կոմի-
 տասըն պաշընը քէստիրտի :

Ե Է Տ Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

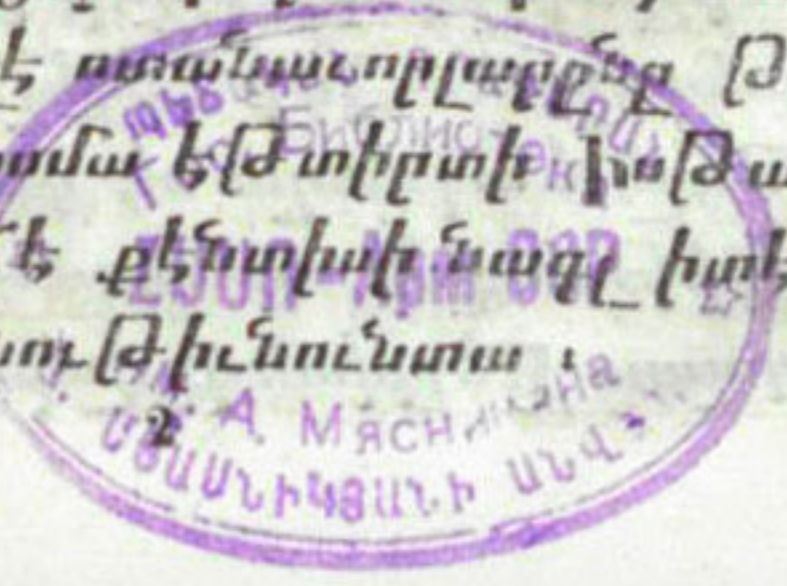
Ա շ Է Ղ Տ Է ր Կ ո մ Ի տ ա ս Բ ա ճ ա ն ա յ Ե ր ո -
 ս ա ղ Է Տ ր Է ն ա ք Ե ծ ն ա ր Է ա Ի ս Թ ա մ ա յ օ լ ա :

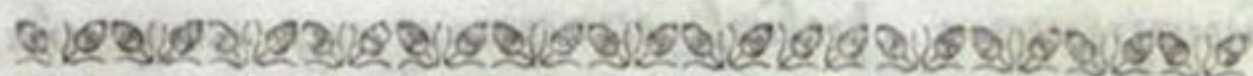
Տ Է ր Կ ո մ Ի տ ա ս Ի ս Թ ա մ ա յ օ լ ա Կ Է -
 լ Է Ճ Է ք օ լ տ ու ի ս Է՝ Ե ր ու ս ա ղ Է մ մ Ե ծ ա -
 Լ ո ր ու վ Է ն դ ա յ օ լ Բ ա թ Է ր ա պ ի ր մ Է ք -
 տ ի Լ ա յ վ Է ր տ ի Ի ս Թ ա մ ա յ օ լ մ Ե ծ ա Լ ո ր ու -
 ն ա : Մ Է ք տ ի Լ ա ի Լ ն ս ու ր Է թ ի պ ու -
 տ ու ր : « Տ Է ր Կ ո մ Ի տ ա ս ու զ ղ ա մ Ի ա ու -
 » Է ր մ Է ն ի Բ ա Տ ա ն ա յ , պ ու ս ու ր ք Ե Է -
 » ր Է Կ Է լ ի ա ու զ ղ ա մ Ի ա ու չ ր ղ ր մ Է ր տ լ ի ք ի -
 » լ Է ջ ա տ ա գ ու լ Է լ Է թ տ ի կ ի ն տ Է՝ Է ր մ Է -
 » ն ի լ Է ր չ օ գ Է զ ի յ Է թ վ Է ր տ ի ք տ Է ն ս ծ ն -
 » ր ա պ ու մ Է մ լ Է ք Է թ տ Է , գ օ ր գ ա ր ղ ղ -
 » ք ի Ի ս Թ ա մ ա յ օ լ ա վ ա ր տ ր ղ ը ն տ ա ք ի Լ -
 » ր Է կ Է ա թ ա ր լ ա ր » Լ ա յ ը : Ե վ ր Ե մ
 Պ ա տ ր ի ա ր գ Կ ի Լ ն ա լ Է Կ ի Լ ն Տ ա լ ա ծ ա ն ք
 ա թ Է շ ի ն ի ա լ Է ֆ լ Է ն տ ի ր մ Է տ Է ի տ ի . վ Է
 լ ա ք ի ն ն ի Ճ Է զ օ ր լ ու Է օ ր ք Է , Ե ա ք Է ս ք ի ն
 ր ի Լ զ կ Ե ա ր չ օ գ ս ի Լ ր մ Է զ , Մ ի լ Է թ Տ օ շ -
 ն ու թ օ լ մ ա յ ր ա յ գ ա լ տ ր ր տ ր լ ա ր Պ ա տ ր ի -
 ա ր գ լ ղ գ տ ա ն 1702 ս Է ն Է տ Է , վ Է Ե Է ր ի -

նէ Աւետիք վարդապետի Պատրիարք
 Էթտիլէր : Աւետիք Պատրիարք պիւր
 ազ միլայիմ կէօսթէրտի քէնտինի վէ
 հաթթա նիճէ Հ . Յակինթոս եա-
 զար մէքտուպուհուտա 1702 սէնէնին
 Սեպտեմբերին 24 ինտէ , սէօզ վէր-
 տի Յրանսրդ էլչիսինէ քիւրէկտէքի-
 լէրին ճիւմէսինի գուրթարմաղա , պու-
 խայրը խապէր սէվինտիրտի ուղղա-
 փառլարը . վէ աղիզ Տէր Կոմիտաս
 Քահանայ պէօյլէ սէվինճլի խապէրլէ-
 ըի ալըպ Երուսաղէմտէն Խաթամպօլա
 կէլտի : Վէ լաքին Խաթամպօլա կիրտի
 իսէ մէմէքէթի ըահաթ պուլմայրսլ
 կիզլէնտի էվտէ , վէ տըշարը չըգմա-
 տը . զիրա Աւետիք վարդապետ՝ եա
 սէօզիւնտէ տուրմատը , եա սէօզիւ-
 նիւ իճրա էտէմէյիպ՝ քիւրէկտէքիլէր
 չըգմատըլար : Տէր Կոմիտասըն տիւշ-
 մանլարը խապէր ալըպ Խաթամպօլա
 կէլմէսինի՝ չօգ տուղագլար գուրտու-
 լար թութմաղա , վէ էլէ կէթիրմէնին
 գապիլի օլմատըյրսա՝ Հաքիմ իզնի իլէ
 էվինի պասըպ թաւան իչլէրինի , վէ
 մաղաղալարը արատըլար , լաքին պուլ-

մատրլար : խմտի տօգուզ այ գաբան-
 տը գալտը՝ կնճամբնտա չօգ փարա
 թէլէֆ էտիպ մէ յտանա չըգտը : ՊուՆ-
 լարըն ճիւմլէսինի քէնտիսի Տէր Աո-
 միտաս եազար Հռոմատաքի օղլունա ,
 պիւտիրմէք իջին նէ թիւրլիւ կէօնիւլ
 էզապլերի չէքէր իտի տիւշմանլարընըն
 էլինտէն : Ալլահըն ազիզ գուլու պու
 տօգուզ այլուզ վագիթի պօշ կէջիրմէ-
 մէք իջին՝ էվտէ կիզլի իքէն , Գործք
 առաքելոցու ոտանաւոր էթտի : Պու
 արալըգտա խթամայօլտա պէօյիւք
 պիր գարըշըզլուզ գուհուր էտիպ՝ 1703
 սէնէտէ սուլթան Ահմէտի թախթա
 օթուրթտուլար ըսա , Սուլթան մէր-
 համէթ էտիպ նէ գատար քիւրէկտէ
 վէ հափիզտէ ատէմ վար ըսա ազատ
 էթտի : Տիւ իլէ թապիր օլունամազ նէ
 պէօյիւք սէվինճ օլտու ուղղափառլա-
 ըսա պու հափիզլէրին գուրթուլմասը .
 վէ ազիզ Տէր Աոմիտաս Քահանայ պու
 սէվինճ իլէ ոտանաւորլարընը թէմիզ-
 լէյիպ պատմա էթտիրտի խթամայօլ-
 տա . նիճէ քէնտիսի նագը իտէր յա-
 ռաջարանու թիւնունտա :

7
 6
 5
 4
 3
 2
 1

Ս Է Ք Ի Զ Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

Տէր Կոմիտասըն կեղևէնէսի :

Պիրազ ըստ ճաթ լըզ պուլտուզ տէր
 իքէն ուղղափառլար՝ թէքրար գօրգ-
 մաղա պաշլատըլար . նիչին քի Աւե-
 տիք Պատրիարգ Աթուակալ էթտի
 Իզմիրլի Յովհաննէս վարդապետի :
 Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայա մա-
 լիւմ իտի պու Վարդապետին էօրքէ-
 սի , վէ Ֆէյիլի թապիյէթի . իմտի
 լազըմ կէօրիւնտիւ քէնտիսինի կիզ-
 լէմէք . վէ եանըլմատը , նիչին քի
 1703 սէնէտէ Աւետիք Պատրիարգ
 դալգտը Էտիրնէյէ կիթտի իս , Յով-
 հաննէս վարդապետ քէնտի իսթէտիյի
 կիսի Քէյիլիք էթմէյէ պաշլատը .
 վէ չօգ քիչիլէրէ գարար վերտիքանէն
 սօնրա՝ իշիտիլմէտիք իշլէր թուլթտու
 Խսթամայօլտա : Իլք էվլէլ էմը էթ-
 տի աթէչէ եազմաղա նէ գատար հո-
 գևոր քիթապլար պասըլմըլտը Խս-
 թամայօլտա Մեղքիսեղ վարդապետին

պատրիարք լըղընտա . Մտածութիւն ,
 Թովմա Գեմբացի , Բուրաստան աղօ-
 թից , և այլն . նիչին քի պու քիթապ-
 լարտան Ֆրէնքլիք զօգար տէր իտի :
 Ի քինձի Ստոուածածին ժամընըն Սե-
 ղանլարընը երցգածտը , ՚լէ Լուսա-
 ւորիչ խորանընը հաթթա Եպիսկո-
 պոս տէյիլ իքէն՝ քէնտիսի օծել էթ-
 տի , նիչին քի՝ նիձէ քէնտիսի տէր
 իտի , պու Սեղանլար Ֆրէնքլէրին ,
 Հռոմալըլարըն՝ եանի ուղղափառլա-
 րըն , Պատարագ էթտիյի իչին՝ մէք-
 րուֆ օլտու տէյիլ : Իւչիւնձիւ՝ սուրբ
 Գէորգ ժամընըն խորանընը ներէտէ
 ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ պա-
 տարագ իտէր իտի՝ թէմէլինտէն երգ-
 տը . պատկերքլէրինի երթթտը՝ խո-
 րանտան էնտիրտի : Պունա քէզալիք
 ազըլա կիրմէյէձէք իշլէր թութտու .
 պունլարըն ճիւմէսինի Վ . Հ . ՍԻ-
 քայէլ վարդապետին իւչիւնձիւ հա-
 տորունտա 742 քէաղըտընտա հէր քի-
 շի օգույապիլիր : Պու գատար սէր-
 պէստլիք՝ տէյիլ Յովհաննէս վարդա-
 պետէ , եա Սէտիք վարդապետէ

տախի զարարը օլաճաղըտը , վէ ըա-
 հաթլըղընը գայպ էտէճէք իտի , վէ
 սէօյլէ օլտու . զիրա Աւետիք վարդա-
 պետին հէմ պատրիարգլըղընը ալտը-
 լար , հէմ սիւրտիւլէր . վէ Այծակ
 տէնիլէն Գալուստ վարդապետի պատ-
 ըրիարգ էթտիլէր : Գալուստու տախի
 գալտըրըլար ազ վագթին իչինտէ ,
 Ներսէս վարդապետի պատրիարգ տիք-
 տիլէր :

Տ Օ Ք Ո Ւ Զ Ո Ւ Ն Ճ Ո Ւ Պ Ա Պ

Աշիշ Տէր Կոմիտաս Քահանայ տիրաց վա-
 գըն Տէրտանա շըգըպ էիեէ հեղլէնտի :

Վիճէ Հ . Յակինդոս մէքտուպուն-
 տա եազար , կերէք Գալուստ Պատ-
 ըրիարգըն , վէ կերէք Ներսէս Պատ-
 ըրիարգըն կիւնիւնտէ ըահաթլըգ օլ-
 տու Խսթամպօլուն իչինտէ . նիչին քի
 քիւրէկտէքիլէր գուրթուլմուշուտու
 էվլլէլինտէն : Իզմիրլի Յովհաննէս
 վարդապետ Աթուակալըղընտա չօգ
 շէյ էթմիշ իտի , լաքին քիւրէկէ քիւմ

սէյի գօմատը • վէ Աւետիք վարդա-
 պետին սիւրիւլմէսի պիրազ գօրգու-
 վերտի վարդապետէրէ , վէ իլէրի օ-
 լան աշխարհականլարա : Իմտի ազիզ
 Տէր Կոմիտաս Քահանայ պու արա-
 լըգտա մէյտանա չըգրպ պիրազ կէզ-
 տի • վէ քէնտի որդիլէրինի կառա-
 վարել էթտի : վէ լաքին նիճէ հա-
 վանըն տօլուլուղունտան տայիմա պիր-
 քայ , եա պիր Ֆուրթունա գօրգու-
 լուր • պունա քէզալիք տէ Միլէթին
 եիւրէյի գալգմըշտը , վէ վարդա-
 պետլէրին Ֆիքրի գապարմըշտը • իմ-
 տի եէնի պիր Ֆէսատ չըգաճաղը կէօ-
 ըիւնիւրիւտիւ : Աւետիք վարդապետ
 սիւրկիւնտէ իտի , լաքին եիւրէյի ըա-
 հաթ տէյիլ իտի • վէ թէքրար պատ-
 ըիարգ օլմայը արղու էտէր իտի : Աւ-
 լահ էֆէնտիմիղին էմրի իլէ օլուր Տէր
 շէյ՝ Աւետիք վարդապետ նէ էթտի
 էթտի , իքինճի տէֆա պատրիարգ
 օլտու Խսթամպօլա 1705 սէնէտէ •
 պիր երլ գատար պատրիարգլըգ էթ-
 տիքաէն սօնրա՝ տէֆա սիւրիւլտիւ
 Խսթամպօլտան 1706 սէնէսի Մայի-

սին 20 ինճի կիւնիւ . սու սիւրկիւնէ
 կիթմէսինտէ՝ էթրաֆըն էլ թութ-
 մասը իլէ , վէ ազճէ գուվլէթի իլէ ,
 սիւրկիւնէ մահէլ եէրինէ կիտէճէք
 եէրտէ՝ Ֆրանսայա դաչտը : Վէ լաքին
 պիր հալաճանքա սէպէպլիք վէրտի ,
 քի տիւնեայը շաշըրտը , զիրա տու-
 յուլտույուսա՝ ագապինճէ Քիւլհան-
 ճը տէնիլէն Մարտիրոս վարդապետ՝ օ
 քի պատրիարգ օլմուշուտու Աւետիք-
 տէն սօնրա , Մարի տէնիլէն Մատ-
 թէոս վարդապետ իլէ՝ օ քի 1692 տէ
 պատրիարգըգ էթմիշ իտի խսթամ-
 պօլտա , իքիսի պիրտէն քիւրէկէ կիթ-
 տիլէր : Վէ պունլար իլէ պերապեր
 էլլի քիչիտէն զիյատէ՝ քիմի քիւրէկէ ,
 քիմի զընտանա գօնտուլար : Պու մաս-
 լահաթ տէյիլ եալընըգ խսթամպօլ-
 տաքիլէրի , եա պիւթիւն Օսմանլը
 թօիրազընտա օլանլարը պէօյիք եա-
 սա պաթըրտըգտան սօնրա՝ հէր քի-
 շինին եիւրէյինի պիր գօրգու , վէ
 պէյնինի պիր գարա տիւման պաղլա-
 մըշ ըտը , վէ պիլմէզլէր իտի պու
 գավկանըն սօնու նէտէ գարար վէրէ-
 ճէյինի :

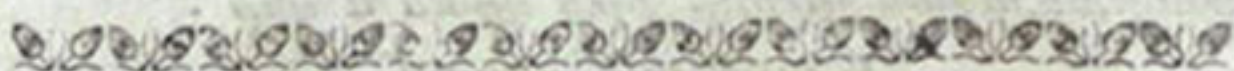

ՕՆՈՒՆՃՈՒ ՊԱՊ

ԱՆԻՉ ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ԷՎՔԷ
 ԿԵՂԼԷՆԻՅ ՈՂԲՈՒՆՈՒ ԷՍՊՈՐՆ ։

Նիճէ պիր իշկիւզար Տէյիզ տա-
 յիմա հաւանքն թէպտիլ օլմասընը
 կէօզէտիսլ՝ թէտարիքտէ պուլունուր
 զաֆիլ պիր գազայէ ըասթ կէլմէմէք
 իչին, պունաքէզալիքտէ՝ Ալահընագիզ
 գուլու Տէր Կոմիտաս ույանըգ տու-
 ըուպ՝ պէօյլէ վագիթլերին ֆուրթու-
 նալարընը կէօզէտէրէք՝ գավկա գօի-
 տու իսէ, վագիթ կէչիրմէտէն սադ-
 լանտը ։ Քէնտիսի սէլամէթտէ իտի,
 լաքին եիւրէյի ըահաթլըգ պուլմայըսլ՝
 ճանը սըգլէթ իչինտէ իտի . զիրա կէօ-
 զիւնիւն էօնիւնտէ կէօրիւրիւտիւ պու-
 գավկատան նէ ըէզիլիգ օլաճագ Միլ-
 լէթէ, նէ ճանլար՝ զայ օլաճագ, վէնէ
 գայթակղութիւն մէ յտանա կէլէճէք ։
 Պիր կիւն պէօյլէ ֆիքիրլերին սըգլէ-
 թինէ տայանամայըսլ՝ պիրազ թէսլլ-
 լի օլմագ իչին, պիր սէվկիւլիւ տու-

տու ուղղափառ Քահանայ իլէ սէօհ-
 պէթ էթ տիյինտէ եիւրէյի գալգա-
 րագ տէտի . (Նիճէ եէմինլի վէ քեա-
 միլ ատէմլէր շահատէթլիք էթ միշլէր
 տիր Աթանաս վարդապետին կիւնիւն-
 տէ .) եւ՛ տօստում , պու աթէշ պէօյ-
 լէ պիր աթէշ տիր քի , գայրը պիր շէյ
 իլէ սէօնմէզ . Ֆաղաթ պիր ալուճ
 դան լազըմ տրը : Պունու սէօյլէյիպ
 պիրազ տուրտուգտան սօնրա՛ թէք-
 րարլատը սէօհպէթինի . էկէր Ալլահ
 Ֆէնտիմիզ պու պիր ալուճ դանը պու
 աթէշի սէօնտիւրմէք իչին պէնտէն
 թալապ էտէր իսէ՛ եղիցին կամք նու-
 րա : Պէօյլէ Ֆիքիրլէր իլէ եիւրէյինին
 տալկալարընը կէջիրիր իտի : Վէ Ե-
 րեմիա մարգարէ կիպի պու տէֆա
 սազլանմասընտա՛ կիւղէլ պիր Ողբեր-
 գու թիւն եափրալ՝ քէնտի արասընտա
 կէօզլէրինտէն եաշ տէօքէրէք սէօյլէր
 իտի :

ՕՆ ՊԻՐԻՆՃԻ ՊԱՊ

Աշէշ Տէր Կոմիտասա Քահանայնն Ողբոս :

Չիւնքի ազիզ Տէր Կոմիտասա Քահանայնն թէք միլ վարքընը եազայօրուզ, մինասիս տիր քի Ողբունուտա պու պապտէ թէք միլ գօյալում . իլք էվիլէլ լէզէ թինի ալմագ իչին , իքինձ իտէ վագի թլէրին գարըլըզլըղընը՝ օնտան աղնայապիլիլիլիզ . վէ պու տուր :

Կողկողագին դիմօք՝ զԱզգն իմ աւաղեմ ,
Եւ փղձկեալ ՚ի սրտէս՝ լալով արտասուեմ ,
Զաղնուութիւն Ազգիս իմ յիշեմ ,
Ոչ հանդուրժեալ սրտիս՝ լալով արտասուեմ .
Արտասուեմ , արտասուեմ՝ լալով ար-
տասուեմ :

Արգ՝ ո՛ւր են մեր Իշխանք՝ կամ ո՛ւր երևին ,
Ո՛ւր նոցա Տէրութիւնքն՝ որ ոչ երևին ,
Քանզի թողին զմեզ՝ որք և լալագին .
Վասն այն ողբամ լալով և յորդ արտասուեմ :

Քանզի եղեաք գերի՝ մեք օտար Ազգաց ,
Ծաղր և արհամարհանք՝ մէջ համայն Ազգաց ,
Յամօթ և նախատինք՝ մեր բարեկամաց .
Վասն այն ողբամ լալով և յորդ արտասուեմ :

Վասն մեղաց մերոց՝ եղեաք տարագիր ,
Տար աշխարհիկ եղեաք՝ ՚ի յօտար երկիր ,

Թափառական շրջիմք՝ իբր զցան և ցիր •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Զարթի՛ր Երեմիա՛ և ողբս յօրինէ՛ ,
Արտասուօք ողբա՛ և զմեզ աւաղէ ,
Զի կորովի Ա զգն մեր՝ ողբոց արժան է •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Ա՛ռ ընդ քեզ ողբակից՝ մեր Խորենացին ,
Լէ՛ր լալակից նմա՛ ողբով դառնագին ,
Աւա՛ղ ափսոս կարգա՛ մեր Հայոց ազգին •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Լալականաց զպարս՝ աստանօր կոչեա՛ ,
Զթշուառութիւնն Ա զգիս՝ նոքօք դու ողբա՛ ,
Թէ՛ յորպիսի արանց՝ զրկեալ իցէ սա •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Աւա՛ղ աշխատանաց՝ մեր Լուսաւորչին ,
Զդաշինս նորա՛ քակտեալքանդեցին ,
Եւ ամենայն Ա զգաց՝ ատելի ցուցին •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Քանզի եղեաք ծանակ՝ ՚ի մէջ ատելեաց ,
Ծաղր և արհամարհանք՝ ՚ի մէջ դրացեաց ,
Ամօթ և նախատինք՝ մեր բարեկամաց •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Քանզի ՚ի մէջ Ա զգաց՝ անուանի էաք ,
Քան զազնիւ ակունս՝ լուսափայլ էաք ,
Այսօր վասն մեղաց մերոց՝ յոյժ տգեղացաք •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Իբրև զսիրամարգս՝ միշտ ճէմէաք ,
Պերճացեալ ՚ի փառս՝ մեր զուարճանայաք ,
Այսօր յամենայնէ՛ յոյժ թափուրացաք •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Որպէս ծառս ստղովք՝ զարդարեալ էաք ,
Եւ զայն Տեառն Աստուծոյ՝ մատուցանէաք ,
Այսօր յամենայնէ՛ մեք թափուր գըտաք •

Վասն այն ողբամ, ևն :

Քանզի բարձաւ 'ի մէնջ' խոհականութիւն ,
 Ոչ գտանի 'ի մեզ' խոհեմ իմաստուն ,
 Ոչ այր խորհրդական' ոչ ծեր իմաստուն .

Վասն այն ողբամ , կն :

Զգինի յիմարութեան' համայն մեք արբաք ,
 Զպատուիրան սիրոյ' բնաւ մոռացաք ,
 Եւ ռխակալութեամբ' զիրեարս մասնեցաք .

Վասն այն ողբամ , կն :

Կեղծաւորեալ դիմօք' զսէր սուտ ցուցաք ,
 Եւ ատելով զմիմեանս' ատելի դարձաք ,
 Սրբոյ Լուսաւորչին' ուխտին ստեցաք .

Վասն այն ողբամ , կն :

Խռովութեանց բանից' ունկնդիր եղաք ,
 Եւ խոհեմից արանց' բնաւ ոչ լուաք ,
 Զխրատս իմաստնոց' արհամարհեցաք .

Վասն այն ողբամ , կն :

Գռեհիկք և անպիտանք' Աղգիս տիրեցին ,
 Եւ զայրս ազնուականս' զգետնի հարին ,
 Այնու զօրէնս մեր' աղաւաղեցին .

Վասն այն ողբամ , կն :

Տգէաք և ամարդիք' քահանայացան ,
 Լիրբք և ամբարտաւանք' զԱարգս ստացան ,
 Եւ բանք Առաքելոյն' աստանօր լըցան .

Վասն այն ողբամ , կն :

Աւա՛ղ ժամանակիս' յոր ժամանեցաք ,
 Եւ ափսոս մեր Աղչին' որ այսպէս տեսաք ,
 Քանզի այսօր հողոյ հաւասարեցաք .

Վասն այն ողբամ , կն :

Զոմանս բանտ մասնեն' զոմանս տուգանեն ,
 Զոմանս բրածեծ առնեն' զոմանս կաշառեն ,
 Եւ զոմանս բռնութեամբ' հաւատոյ հանեն .

Վասն այն ողբամ , կն :

Տէրն ասէ յարիցէ' Աղգ Աղգի վերայ ,

Բայց Ազգն մեր յարեան՝ միմեանց վերայ,
Եղբայր զեղբայր մատնեաց՝ զԵրէց Քահանայ.
Վասն այն ողբամ, ևն :

Համանգամայն բարձաւ՝ ահն Աստուածային,
Ամօթ և պատկառաւք՝ ՚ի սրտից նոցին,
Եւ եղեն հաւասար՝ անասնոյ սեռին .

Վասն այն ողբամ, ևն :

Անուամբ Լուսաւորչին՝ յարաժամ պարծին,
Իբր Օրինաց նորա՝ վրէժխնդիր լինին,
Եւ այնու զարտուղի՝ մոլորեալ մոլին .

Վասն այն ողբամ, ևն :

Ի մեր Թաւահանին՝ հազար հարիւրին,
Յիսուս և հինգ թիւ՝ նմա կցորդին,
Վասն աղէտի Ազգիս՝ բանք շարեալ հիւսին.
Վասն այն ողբամ լալով և յորդ արտասուեմ :

Շարական փի :

Իւծելոցս մեղօք տառապեալ որդեացս
Աստուածագութ ծնօղհ . Գրեգորիոս,
հայցմամբ աղօթիւք առ Հայրըն
երկնաւոր խնդրեա՛կատարել զընթացս
մեր ուղղափառութեամբ :

ՕՆ Ի Ք Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

Աչեչ Տէր Կոմիտաս Քահանայնըն Է-
լեհի պատուոյ հաճեչ էմտելէր :

Պու իվղալը վաղիթլերտէ 1706
տա Քիւհհանձը թապիր օլան Մար-

տիրոս վարդապետին եկրինէ Միքա-
 յէլ վարդապետի Պատրիարգ էթտի-
 լէր . ծնու տախի ազ վագիթտէն գալ-
 տրրայ՝ էկինլի Սահակ վարդապետի
 Պատրիարգ տիքտիլէր : Պու Սահակ
 վարդապետին Պատրիարգ լողընտա՝
 նիճէ օլտուղու կիպի թարիֆ էտէր
 Հ . Յակինդոս , ազիզ Տէր Ամստաս
 Քահանայնըն տիւշմէնլէրի կէօրտիւ-
 էր քի պիր երլտան պերի Տէր Ամս-
 տաս մէյտանտա կէզմէյօր , պիր Ֆէր-
 ման էթտիրիպ 1707 սէնէտէ էվինի
 պաստըլար . վէ ազիզի էվինտէ պու-
 լուպ՝ չօգ ըէզալէթ էթտիքտէն սօն-
 րա , Մէօնզիւր աղա հափիզինէ գօ-
 տուլար : Աքքին ջիւնքի Աւաս էֆէն-
 տիմիզ քէնտի շնորհքունուն միւճիւ-
 զաթընը ինսանլարա կէօսթէրմէք ի-
 ջին , վէ ազիզ գուլունու տիւնեա իւ-
 զէրինտէ տահա զիատէ պէօյիւթմէք
 իջին՝ նահատակ օլմասընը սայրը
 վագիթէ սագլամըշ ըտը , նիճէ կէօ-
 ըիւրիւզ . պիր գաչ կիւնտէն սօնրա
 ուղղափառլարըն եարտըմը իլէ՝ 500
 ղուրուշ թէլէֆ էտիպ գուրթուլտու

Հափիզտէն : Վէ սէօյլէնիւր քի Վէ-
 զիւր էմր էթ տի Տէր Աոմիտասա , քի
 կիթսին Քիլիսէսինէ , վէ սէտիրինտէ
 օթուրսուէն սուլու Մանաստրըրն պաշ-
 քաքազը կիպի , լաքին պունլարըն պի-
 ըիսի օլմատը . զիւրա Չամիչ-Ֆրնատրդ
 տէնիլէն Տէրտէրին պէօյիւք գարսաշը
 չօգտան աւապ քահանայ օլմուշուտու
 սուրք Քէորդ ժամընա , վէ հաթթա
 Տէր Աոմիտասըն խըսըմլարը վէ տօսա-
 լարը պէօյիւք պիւր հէտիյէ կէօթիւր-
 տիւլէր Սահակ Պատրիարգա . քի պիւր
 տահա Տէր Աոմիտասը ինձ իթմէսին .
 վէ լաքին գապուլ էթ տիրէմէտիլէր .
 զիւրա վագիթ վագիթ տէյիլ իտի . վէ
 Պատրիարգ տախի պիլմէզ իսի պու
 գավկալարըն սօնու նէրէյէ վարաճագ :
 Քիւրէկտէքի վէ հափիզտէքի օլան
 ուղղախառլար՝ Լիմայոս ճանլարը կիպի
 գարանլըգտա գալմըլարըտը , վէ քիմ
 սէտէն քէրէմ կէօրմէտիլտէն մատէ՝
 գօրգուլարընտան ագըլլարը զայ օլուր
 ուտու :

ՕՆ Ի Ի Ձ Ի Ի Ն Ճ Ի Ի Պ Ա Պ

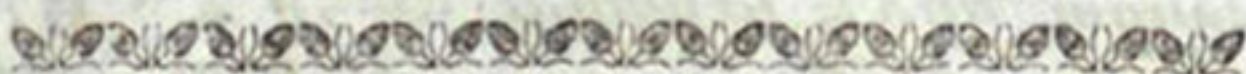
Տէր Կոմիտաս եինէ սագլանոր էլէնտէ :

Իշէր պու հալտէ իքէն Աւետիք վարդապետին էթրաֆը օլան Հայլար պագտըլար քի, Սահակ վարդապետին էլինտէն պիր իշ կէլմէյօր . վէ քէնտի իսթէտիքլէրի կիպի մէրամ իճրա էտէմէյօրլար, Աղէքսանդր Եջմիածին կաթուղիկոսունտան՝ Իզմիրլի Յովհաննէս վարդապետի իսթէտիլէր իսթամպօլ Պատրիարքլըղնա : 1707 սէնէսի Սեպտեմբերին Յինճի կիւնիւ Յովհաննէս վարդապետ Աերաթ ալըպ խըրխա կիյինիպ Պատրիարք օլտու իսթամպօլտա : Պունու իշիթտի իսէ Տէր Կոմիտաս, չափուզ կիզլէնտի, վէ էլլինտէն տիշարը չըգմատը . ալէլ խուսուս քէնտինէ պէյան իտի պու վարդապետին էիւրէյի : Իմտի նիճէ իլք տէֆա սագլանոր ըսա Գործք առաքելոցու ոտանաւոր էթտի . վէ իքինճիտէ ողբունու եազոր՝ պու տէ-

Ֆա քէնտինէ Ալլահտան տույ օլուպ
 հազըրլըգ կէօրմէյէ պաշլատը մարտի-
 ըոսլուղա : Պիր կէճէ թէպտիլ գը-
 յաֆէթ քէնտի խոստովանահայրը
 ճամճը օղլու Տէր Աարապետին էվինէ
 կիթտի հէմ ճանընը թէմիղլէմէք ի-
 չին , հէմ պիրաղ հոգևոր սէօհպէթ-
 էր իլէ միսիթարել օլմագ իչին : Պու-
 ճամճը օղլու Տէր Աարապետ չօգ սէ-
 նէտէն պերի մէյտանա չըգմայրպ՝ Սա-
 մաթիա սէմ թինտէ միսիօնարլըգ է-
 տէր իտի : Աղիզ Տէր Աոմիտաս Քա-
 հանայ օ կէճէ ըիւյասընտա կէօրտիւ-
 քի պիր գըրմըգը թագ քէնտի պաշը-
 նա էնտի , վէ պիր պէյաղ թագ Տէր
 Աարապետին պաշընա էնտի : Էրքէն
 ույանըպ տիւշիւնիւրքէն՝ Տէր Աարա-
 պետ խայր օլա տէտի , փէք տիւշիւն-
 ճէլիսին՝ սէպէպի նէ տիր : Տէր Աո-
 միտաս նագլ էթտի խոստովանահայ-
 ըրնա կէօրտիւյիւ տեսիլքի , Տէր Աա-
 րապետ պիրաղ տիւշիւնտիւքտէն սօն-
 ըա՝ կիւլէրէք ճէվապ վէրտի վէ տէ-
 տի . Տէր Աոմիտաս՝ վագթ իմիղլէ հա-
 զըր օլալում . վէ լաքին սէնին փորձու-

տէ այրը Արզուհայ սունտու վէ-
 դիրէ՝ դաթլ էթտիրմէք իչին . պու
 սոգուզ քիչինին ատլարընը պիլմէք
 քիմքի իսթէրսէ՝ Հ . Միքայէլին պատ-
 մութիւնունտա պուլուր (Հասոց Գ .
 Երէս . 751) Յովհաննէս Պատրիարք
 մերամընա կէօրէ տավայր հէմ տիյ-
 նէթտի , հէմ եիւրիւթտիւ , վէ սո-
 գուզ քիչինին դաթլ օլմաղա սիճիլի
 քէսիլտի : Պու եասը խասկեր նիճէ
 եայրլտը ըսա խթամալօլուն իչին-
 տէ՝ զանն օլունտու քի պիւթիւն մէմ
 լէքէթ այաղա գալգմըլտը . սէյիր-
 ճիլեր՝ հէր Միլէթտէն , վէ հէր
 ճինստէն . սոգուզ քիչի թէսլիմ օլ-
 մուշ , քանարայա կիտեր գօյուն միսա-
 լի , թափօր իլէ կիտերլէր իտի : Յով-
 հաննէս Պատրիարք քէնտիսի վէ էթ-
 րաֆը իլէ պիր թիւրիւ ալայ կէօսթէ-
 ըիր իտի . սոգուզ քիչինին խըսըմլա-
 ըր չօճուգլարը վէ տօստլարը Ֆիղան-
 լարը իլէ թաշ օլան եիւրէքլէրտէն
 կէօղ եաշը տէօքտիւրիւրլէրիտի . շէօյ-
 լէ քի վէդիր Քեահեասը օնտան կէ-
 ճըրքէն օլ գատար Ֆիղանա տայանա-

մայրս՝ նիճէ թարիֆ էտէր Հ. Մի-
 քայել, հէմ աղատը, հէմ Պատրի-
 արգա թագիր էթտի: Պունա քեզա
 լիք հէր Միլէթտէն թիւրլիւ պէ թիւր-
 լիւ նէլայրգ սէօհպէթ լեր վէ սէօզլեր
 աթարլար ըտը էրմէնի միլէթինէ,
 վէ սէֆիլէրին էօլիւմիւնէ սէպէպ օ-
 լանլարա: Պաշլատըլար ճէլլատլար
 իլք էվլէլ Սարը թապիր օլան Մատ-
 թէոս Պատրիարգըն էլլէրինի պատլա-
 մաղա. պու սէֆիլ սաթըրը կէօրտիւ
 իսէ տիւշտիւ. ծնա պագըպ պիրի տա-
 հա տիւշտիւ. նէթիճէ տօգուզուտա
 պիրի պիր արտըրըրա տիւշտիւլեր.
 շէօլէ քի պիր թանէ պիլէ պուլուն-
 մատը մէրտլիք իլէ էօլիւմիւն դապուլ
 էթմէյէ. վէ մարտիրոսլուգ պսակը-
 նը գայսլ էթտիքտէն սօնրա, Յիսուս
 էֆէնտիմիզին օրէնքինի ուրանալ օ-
 լուսլ՝ օլ գատար տիւնէա ալէմին իչին-
 տէ, հէր պիրիսինին սօնու նէ օլտու-
 ղու նէ մալիւմ օլտու:

ՕՆ ՊԵՇԻՆՃԻ ՊԱՊ

ԱՆԻՂ ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՏԿԱՆՍՅԵՐՆԵ ՌՈՒՄ
ՌՈՒՄՇԱՍՈՐ ։

Նէր քիչի կէօղիւնիւն Էօնիւնէ
 կէթիբէ պիւից նէ թիւրիւ ընդալէթ
 օլտու պիւթիւն միլէթէ պու միսիւ
 լի իշիտիլմէտիք մատտէ • պու միսիլլի
 Էօրֆիլ տեսիլ եու մուշաթ մատրգտան
 մատէ Պատրիարքն Էօրքէսինի՝ տա-
 հա զիատէ եիւրէք փէքլիղինէ տիւ-
 շիւրիւալ չէվիրտի Էօրքէսինի ազիղ Տէր
 Կոմիտաս Քահանայն իւզէրինէ • իմ-
 տի կէճէնին սասթ իւջիւնտէ քէն-
 տիսի Յովհաննէս Պատրիարք Տէրտեր
 լէր իլէ վէ աշխարհականլար իլէ թէպ
 տիլի գըյաֆէթ Չապիթ ատէմլէրի
 իլէ Տէր Կոմիտասն գափուսունա վա-
 ըրպ , Տէր Կոմիտասը իսթէտիլէր ։
 Ալլահն ազիղ գուլու փէնճէրէյի ա-
 ջրպ ճէվապ վէրինճէյէտէք՝ գափու-
 յու զօրլայրպ աչտըլար • վէ իլէրի
 կիրտիքլէրինտէ՝ Տէր Կոմիտաս պուն-

լարը դարձըլայրայ տէտի • Տէր Աոմի-
 տաս պէն իմ • պունու տէր իբէն՝
 Յովհաննէս Պատրիարզ Էօրքէ ինէ ի-
 քի սիլէ վուրսու ազիզին եիւզիւնէ ,
 շէօյլէ քի՝ իքի տիշինի եէրինտէն սէօք-
 տիւ • վէ եագասընտան թուժուպ՝
 Էվտէն տըշարը չըգարարլար , վէ ա-
 լլայ կէօթիւրիւրքէն հափիզէ Չամիչ
 Ֆրնտրդ թապիր օլան Տէրտէրին գա-
 փուսունտան կէչէր իքէն , ծնտա իչ-
 կի կէթ իրթտիրիպ քէյ Յէլէրինի չաթ-
 տրգտան սօնրա , պաշլատրլար շէֆքէ
 ալմալա՝ Ալլահըն գուլունու • հէր
 քիշի աղնայապիլիր , նէ թարգ Էօլսուզ
 սէօհպէթլէր օլուր Էօյլէ պիր մէճլիա-
 տէ , վէ նէ թիւրլիւ ճան աճըտաճադ
 սէօզլէր ինէ՝ ճիյէրինի եագմայա կիւ-
 նահարզըն՝ Էօլար գուլանըլըր : Մէօն-
 զիւր աղա հափիզինէ թէսլիմ Էթտի-
 լէր , վէ ըահաթլանմայա կիթտիլէր ,
 Էրթէսի կիւն չարչամայա՝ Աէզիր տի-
 վանընա չըգարմագ նիյէթի ինէ : Տէր
 Աոմիտաս պու դատար իսքէնճէյի
 սապր ինէ չէքիսլ՝ Ալլահա տուա Էտէր
 իտի • վէ չօգ տէֆա՝ պունու սէօյլէր

զըլարի Երմէնիլէրտէն՝ Եֆրէնձ մէզ
 հէպինէ սիւլիւք էտիպ՝ աթա ու տէ-
 տէլէրինին մէզհէպինէ գարշը օլմուշ-
 լար , վէ Յրէնքլէրլէ պիր օլուպ՝ Օս-
 մանլը տէվլէթինէ ասը օլմուշլար , վէ
 Ճէմաաթը տախի ասը էտէյօրլար .
 պունլարըն Ճէմաաթ պաշըսը՝ բաբա
 Կոմիտաս տըր . էկէր պունուն հադ-
 գրնտան կէլինմէզսէ՝ պիւթիւն Միլ-
 լէթ էլտէն կիտէր . պու էճիլտէն Եր-
 մէնի Բաթրիկի միլլէթճէ ըէճա է-
 տէր , պունուն՝ վէ պունա պէնգէրլէ-
 ըին՝ տիւնեատան վիճուտինի գալտըր-
 մաղա , քի գուսուր Միլլէթ սատըգա-
 նէ ըէյա օլսուն Տէվլէթէ : Արղու-
 հալ օգունտուգտան սօնրա՝ Վէզիր
 սօրտու Բաթրիկէ . պէօյլէ մի տիր .
 օլ վազիթ Տէրտէրլէր , վէ Ճէմաաթ
 չաղըրշտըլար՝ պէլի էֆէնտիմ պէօյլէ
 տիր . մապալը պիզիմ պօյնոււուղա ,
 գաթիլէ վաճիպ տիր : Վէզիր էյրի
 կէօզ իլէ Տէր Կոմիտասա պազըպ տէ-
 տի . Բաբազ , նէ տէրսին Բաթրիկին
 շիքեպլէթինէ , Ճէվապ վէրտի Տէր
 Կոմիտաս , էֆէնտիմ պունլարըն կիւ-

նահրնա ինչազ օլմազ իսթ էմէ զսէնիզ,
 պու թարզ գապահաթ իշէմէմիշիմ,
 պունլար զարէզլերինտէն իֆթ իրա է-
 տէյօրլար • զիրա պէն էրմէնի իմ, մէ
 Քրիստիան ըմ, մէ խարաձկիւզար ըէ-
 եայրմ • պունու տէյիւյ՝ գօյնունտան իսա-
 ըաձ՝ քեաղըտընը չըգարտը : Տահա
 սէօհպէթի պիթիւրմէտէն՝ չաղըրշտը-
 լար, էֆէնտիմ սէօյլէթմէ պունու,
 Միլէթի պաշտան չըգարտը, էօլիւմէ
 միւսթահազգ տըր : էմր էթտի վէ-
 զիր թէքրար հափիզէ գօմաղա Տէր
 Կոմիտասը :

ՕՆ Ե Է Տ ԻՆ Ճ Ի Պ Ա Պ

Աշեղ Տէր Կոմիտասի Քահանայը ԷԷօ-
 Լի-րաի-լէր Քալաթու Մօլլաաբհա :

Բերշէմպէ կիւնիւ Տիւլան օլմատը
 զընտան՝ վէզիր Միւֆտիւյէ ատէմ
 կէօնտերիպ ֆէթիւա իսթէտի պու
 մատտէ իւզերինէ, քի քէնտի գալ-
 պինի ըահաթ էթսին սիձիլ քէստի-
 յինտէ • ջիւն քի էրմէնիլէր հէր հէլ

պէթ Տէր Առնիտասըն էօլիւմիւնիւ իս-
 տէյօրլար : Միւֆտիւտէն պիր թիւր-
 լիւ Ֆէթվա չրգմատը , մէզհէսլ տա-
 վասընա գարըչմագ քէնտի մէզհէսլ-
 լէրինէ գարըր օլտուղունտան : Մայրը
 Մահքէմէլէրէ խապէր էթտի Ահլիւ-
 օնլարտանտա պիր ճէվապ ալամատը-
 դընտան , Պատրիարզը վէ Տէր Առնի-
 տասը Բալաթա Մօլլասընըն տիվանը-
 նա հէվալէ էթտի : Չատրիարգ թա-
 դըրիւ իլէ վէ Տէր Առնիտաս կիթտիլէր
 Բալաթա Մահքէմէսինէ , օնտա տա-
 խի Արզուհալինի օգութտու Պատրի-
 արգ , եանի եինէ օլ շիքեայէթի էթ-
 տի : Մօլլա տէօնտիւ տէտի Տէր Առ-
 նիտասա , նէ տէրսին բարաղ . ճէվապ
 վէրտի Ալլահըն գուլու էֆէնտիւս պու-
 շէյլէրտէ պէնիւս գապահաթըմ եօզ ,
 նիլին քի պէն Արմէնի իւմ , վէ Բրիտ-
 տիան ըմ , վէ խարաձկիւղար ըմ : Մօլ-
 լա օ վազըթ Բալաթատան պիր գաչ
 ատէմ կէթիթտի սիւալ էթմէք ի-
 ջին նիձէ պիլիլէր Տէր Առնիտասը
 Էրմէնի մի , Ֆրէնք մի . օնլար շահա-
 տէթլիք էթտիլէր Արմէնի օլտուղու-

Նա . իմտի կերի չէքիլտի իսէ Մօլա ի
լամբնը վերմէտէն , Հայլար պաշգա
թիւրլիւ դապահաթլար պուլարապ ,
վէ ագճէ իգրար էտէրէք՝ Մօլանն
կէօյնիւնիւ ե՛ամիրայ՝ տավալարընը տիյ
նէթտիլէր :

ՕՆ ՍԷՒԲԻԶԻՆՃԻ ՊԱՊ

Ա. ՂԵՂՏԷՐ ԿՊԹԻՊՈՍԱ ՔՈՆԿՈՆՍՏԱՆԻՆ ԵՒԱ
ՏՐՆԸՆ ԷՄԿՐԸՏՈՍՆՆԸ :

Իմտի հաքիմի էլէ ալըպ Յովհանն
նէս Պատրիարգ՝ շիքեայէթինի դա
պուլ էթտիրիպ , շահատա դալտը տա
վա . ալթը Տէրտէր , վէ ալթը աշխար
հական իլէրի կէլիպ շահատէթ վիք էթ
տիլէր . նիճէ Խլամտա կէօրիւնիւր .
վէ պու տուր ասըլ Խլամբն սիւրէթի :

Սէպէպի թահրիւր հրուք օլ տուր քի ,

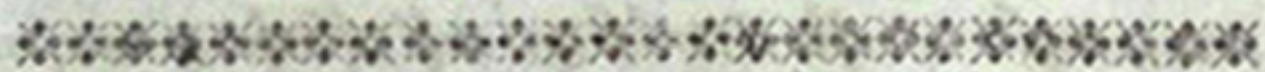
Մահժեյէյի Իսթամպուլ վէ թէվապիլինտէ
էրմէնի բաթրիկի օլան Օվաննէս վէլէտի Գիւր
գոր նամ ոահիպ մէճլիսի խաթիրի լազըմիթ
թէվքիրտէ մահժեյէյի մեղպուրտէ սուլու Մա

նաստորք քէնխէսի բարազարընտան Բօմիտաս
 վէլէտի Մարտիրոս նամ բարազ իլէ սահաթճի
 Գիրգոր վէլիտի Եղիա , վէ քոյուլմճու Պէնլի
 Արուծիւն վէլէտի Խաչատուր , վէ ճիկէրճի Գը
 ըիզօստուր վէլէտի Գիրգոր նամ Էրմէնիլէր մու
 վաճէհէսինտէ Թասվիրի տավա էտիպ մերքու
 մուն բարա Բօմիտաս , վէ Գիրգոր , վէ Արու
 Թիւն Մէսհէպի էրմէնիտէն խուրուճ , վէ Տի
 նի էֆրէնճէ տուխուլ , վէ այնը էֆրէնճի իճ
 րա , վէ նիլէսին տախի իզլալ , վէ Միլլէթի
 էրմէնիլի իզլալէ պախօ օլուփ , վէ մերգուլմ ճի
 կէրճի Գըիզօստուր տախի Տինի էրմէնիտէն
 խուրուճ խախփ , էֆրէնճ օլան Էրմէնիլէր իլէ
 կէօրիւշիւփ , վէ Գէնխէյէ կէլմէմէք իլէ օլ
 տախի էֆրէնճ օլմակլա մերքումունտան սուալ
 օլունուփ Թաքրիրլէրի Թահրիր օլունմաք մաթ
 լուպումտուր տէտիքտէ , զըսպէս սուալ մեր
 քումուն բարա Բօմիտաս վէ Գիրգոր վէ Արու
 Թիւն ճէվապլէրինտէ խուսուսի մէրքուրի պիլ
 քիւլլիյէ միւնքիր . վէ մերքում ճիկէրճի Գըի
 զօստուր իսթինթաք օլունտուքտա , Գէնխէտէ
 պու ահվալէ մուծաալլիք պաղի քէլիմաթ օ
 լունուր տէյիւ՝ իքի այ միքտարը Գէնխէյէ
 վարմատըղըն իքրար , լաքին Տինի էֆրէնճէ
 տուխուլին ինքեար իտիճէք , Բաթրիքի մեր
 քումտան պէրվէճի մուֆասսալ միւտտէասին
 միւպէյյինէ պէյյինէ Թալէպ օլունտուգտէ
 Տինլէրինտէ ուտուլտէն օլուփ , սապիքիզ զիքր
 սուլու մանասթըր Բահիպլէրինտէն , վէ ճէ

մահէթինսէն բաբա Ալօբ վէլէտի Ասվատուր ,
 վէ բաբա Սահակ վէլէտի Օվաննէս , վէ բաբա
 Ալիքսան վէլէտի Գիրգոր , վէ բաբա Աբրահամ
 վէլէտի Միքայէլ , վէ բաբա Օվաննէս վէլէտի
 Գօկօս , վէ բաբա Ռուսէփ վէլէտի Ալօբ , վէ Ի-
 սայի վէլէտի Շէօհրէթ , վէ Ասվատուր վէլէ-
 տի Եարիճան , վէ Օվաննէս վէլէտի Սերգիղ ,
 վէ Քրիստաքէս վէլէտի Քրիստաքէս , վէ Օհան
 վէլէտի Մանուկ , վէ Օվաննէս վէլէտի Գիր-
 գոր , վէ Ասվատուր վէլէտի Մանուկ նամ էր-
 մէնիլէր վէ սայիրլէրի լի էճլիս շէհատէ մէճլի-
 սի շէրա հաղիրուն օլուփ . էսրիլ իսթիշհատ
 Ֆիլ վաքի մերքումուն Քօմիտաս վէ Գիրգոր վէ
 Արուծիւն Մէսհէպի էրմէնիտէն խուրուճ , վէ
 Տինի էֆրէնճէ տուխուլ , վէ այնի էֆրէնճի
 իճրա , վէ Միլլէթի էրմէնիտէն նիչէսին իղլալ ,
 վէ իսթիլալէ պախիս օլմուշարարր . վէ մերգում
 ճիկէրճի Քրիզօսաուր տախի Քէնիսէյէ կէլ-
 մէյիւպ Տինի էրմէնիտէն էֆրէնճ օլանլար իլէ
 ուլֆէթ վէ սուհայէթ իտէր , պիղ պու խու-
 սուսա պու վէճ իւղրէ շահատէթլէրիղ շէհա-
 տէթ տախի իտէրիղ տէյիւ հէր պիրի էտայի
 շէհատէթի շէրիյէ էյլէտիքլէրինտէ դրպպէ ըի-
 այէթի շէրայիթիլ քապուլ շէհատէթլէրի հայ-
 յիղի քապուլտէ վաքի օլմակըն մա վսքաս
 խրխսէն լիլմէքալ քէթպ օլունսու Ֆի յէվմիս
 սամին մին շէպանիլ մուազղէմ լի սէնէ թըսա
 աշէրէ վէ միէթէ վէ էլֆ :

նընա Տէր Արարապետի , վէ սիր ընդ-
 հանրական խոստովանանք օլտու Ջեր-
 մեռանդ կէօզ եաշը իլէ . վէ պաղը-
 լէրին թարիֆինէ կէօրէ՛ լայրդ տախի
 օլտու Սրբութիւն ալմաղա օ կէճէ .
 վէ պէօյլէ տուատա կէջիրտի բերշեմ-
 պէ կէճէսինի : Ուրբաթ կիւն Յով-
 հաննէս Պատրիարգ ալայ իլէ Գափու-
 յա կիթտիյինտէ՛ Ալլահըն ազիզ
 գուլունու հափիզտէն չոգարըպ կէօ-
 թիւրտիւլէր վէզիրին տիվանընա :
 Տավայա տուրաճագլարը վազիթ՝ վէ
 զիրին իգթիզալը իշի տիւշիւպ Տիվանը
 պրագար իչերի կիթտի իսէ , մուրա-
 ֆա էրթէսի կիւնէ գալտը , եանի շա-
 բաթա . իմտի թէքրար տէօնտիւր-
 տիւլէր ազիզ Տէր Աոմիտաս Քահանայը
 հափիզէ , ներէտէ պէօյլէ սիր տուայա
 տուրտու . “ Եա՛ թաթը Յիսուսում՝
 ,, սէն պէնիմ Ալլահըմըն , գուրթա-
 ,, ըրճըմըն , վէ պէնիմ գալսի գուվ-
 ,, վէթիսնին , վէ ումուտում սէնսին ,
 ,, սէն պու ուրբաթ կիւնիւնտէ չար-
 ,, չարել օլտուն , վէ պէնիմ իչին խաչ
 ,, իւստիւնտէ կօլտիւն . պէն լայրդ

» օլամատրամ սէնին էօլիւմիւն կիւ-
 » նիւնտէ՝ սէնին իջտիկին բաժակտան
 » իջմէկէ . սլու ճիւմիէ իլէ գուվիւթ-
 » լէնտիր սէնի, սէնտէ լայրգ օլայրամ
 » հանկը սատթ տա իսթ էրսէն գանըմը
 » տէօքմէ յէ » : Պու տուատան սօնրա՝
 իւչ այագտաշլարընը չաղըրըպ, էանի՝
 Գրիգորու, Յարութիւնու, վէ Գրիս-
 տոստուրու՝ պաշլատը ծնլարա էօլիւթ-
 վէրմէ յէ . տիւնեանըն ոչինչ օլտու-
 ղունու, Արքայութիւն փառքընըն,
 վէ մարտիրոսլուղուն աղիղ ի յինի պիւ-
 տիրտիքտէն սօնրա՝ տէտի . « Գօրդ-
 » մայրն օղուլար, պիլիւրիմ գըլըճըն
 » ատը էալընըղ՝ ինսանը իւրքիւտիւր .
 » լարին պիւր տագիդէ գօրդույա, վէ
 » էղիյէթէ պէտէլ՝ Արքայութիւնտա
 » սլտակ հաղըրլանմըշ տըր » :

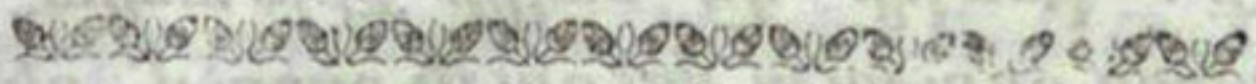
Ե Ի Կ Ի Ր Մ Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

Սընչ Տէր Կոմիտաս Բաղանայնըն էօլի-
 մէ Բայիէն օլմասը :

Չիւն քի Տէր Կոմիտասըն թու-

Թուլմասը , ընդիլ օլմասը , Զապիթ
 գափուլարընա կէօթիւրիւլմէսի , Թըպ
 քը Յիսուս էֆէնտիմիդին չարչարանք
 լարընա պէյնդէր , ուրբաթ կիւն տախի
 Թէքմիլ օլայրտը նահատակու թիւնու
 հէր խուսուստա պէյնդէր օլաճաղըտը
 Յիսուսուն էօլիւմիւնէ : Իմտի շաբաթ
 կիւնիւ Հոկտեմբերին 25 ի՛ Գեմետ
 ըրոս Մարտիրոսուն կիւնիւ՝ տէօքիւլ
 տիւլէր սիւրիւ իլէ ազիզ Տէր Կոմի
 տաս Քահանայնըն տիւշմանլարը վէ
 զիր տիւլանընա . վէ կէթիրտիլէր հա
 փիզտէն Տէր Կոմիտասը տախի . Յուլ
 հաննէս Պատրիարք Գալաթա Մօլլա
 սընըն վէրտիկի Իլամը սունտու վէ
 զիրէ . վէզիր տիյնէյիպ տէօնտիւ
 տէտի Տէր Կոմիտասա , նի՛ջին սէն
 քէնտի Միլլէթինին մէզհէպինի պը
 ըրագտըն , վէ Տրէնք տինինի գապուլ
 էթտին . վէ Միլլէթի տախի էնսէն
 սըրա չէքէյօրսուն : Ճէվապ վէրտի
 Տէր Կոմիտաս . էֆէնտիմ պէն բա
 բաղ օլտուղում էճիլտէն Ֆարղ իտի
 պանա քէնտիմի սօղըու էօլա գօմադ ,
 վէ ճէմասաթիմէ սօղըույու կէօսթէր

մէք . Ինչիւի՛ վէ սայրը քիթապլա-
 րըմըզը օգույուպ վուգուՖ օլտում , քի
 Միլէթին եօլունտա եանկլըչը ըգ վար ,
 պու էճիլտէն տօղըույու թութտում :
 Պու գատար սէրպէստ ճէվապա՛ վէ-
 զիր էօրքէյէ չըգըպ , էմը էթտի Տէր
 Կոմիտասըն պաշընը վուրմաղա՛ իւչ
 այագտաշարը իլէ պէրապէր : Օ վա-
 գըթ Տէր Կոմիտաս եիւրէքլի սէս իլէ
 Վէզիրէ տէտի . սէն պէնի գաթլէթ-
 տիրիյօրսուն նահագ եէրէ . լաքին
 պիլմէլիսին քի հուզուրու մահչէրտէ
 սուչսուզ գանըմը սէնտէն թալապ է-
 տէճէյիմ . զիրա սէնին նէֆէսին տիր
 պէնի էօլումէ թային էտէն : Պու
 սէօզլէր՝ Վէզիրին եիւրէյինէ գօր-
 գու թէհսիր էթտիրիպ , էօրֆիւ
 ճհրէ իլէ Պատրիարգա տէտի . պու
 բաբաղըն գանը սէնին պաշընա օլտուն :
 Պու սէօզէ՛ Պատրիարգ , վէ տէրտէր-
 լէր՝ պէլի էֆէնտիմ , սէվապը սանա
 օլտուն , վէ գանը մապալը պիղիմ պա-
 շըմըզա օլտուն , տէտիլէր :

Ե Ի Կ Ի Ր Մ Ի Պ Ի Ր Ի Ն Ճ Ի Պ Ա Պ

Այն Տէր Կոմիտասա Քահանայ Ռէալիճ օ-
լո-նորո- ճէլլաթի էլէնէ :

Ազգայինձէ եազասընտան թու-
թուպ ճէլլաթ՝ Տէր Կոմիտասը մէր-
տիվէնտէն աշաղը էնտիրիրքէն , վէ-
ղիր Հասաս պաշըյը չաղըրըպ տէտի ,
ղայրէթ էթ շու բաբաղը տէօնտիւր-
մէյէ , սէնի չըրագ չըգարըրըմ . զի-
րա եիւրէյի ըահաթ տէյիլ իտի ,
կիւնահորգ ատէմին սիճիլին վէրտի-
յի իչին : Էլլէրինի էնքսէսինտէն պաղ-
լայըպ՝ չըգարտըլար Տէր Կոմիտասը
վէղիր տիվանընտան . վէ եէթիչտի-
լէր իսէ ալայ Քէօշքիւնէ՝ ճէլլաթ էմը
էթտի Տէր Կոմիտասա տիղ չէօքմէ-
յէ , վէ պօյնուէնու ուղաթմաղա : Հա-
սաս պաշը եէթիչիպ՝ Տէր Կոմիտասըն
սագալընը էօվտիւ , վէ ըէճա էթտի
էօլիւմտէն գուրթուլմայա . սանա ա-
ճըմագսան՝ էվլատլարընա աճը , էֆէն-
տիմիղ սանա մանսուպլար վէրիր ,
կէլ . . . : Տէր Կոմիտաս հիչ ճէվասպ

վերմէտի , զիրա՛ Երանեալ էն անբիծ
 Սաղմոսունու պաշլամըշ ըտը սէօյլէմէ-
 յէ . պիթիրտի իսէ՛ տէտի . պէն տի-
 նիմի ինքեար կէլմէմ . Քրիստիան ըմ ,
 վէ Իսանըն գուլույում : Օրատան գալ-
 տըրըս ճէլլաթ՝ Տէր Կոմիտասը իւչ
 այագտաշարը իլէ պերապէր , Պար-
 մագ գաբույա կէօթիւրիւրքէն , Սուլ-
 թան Պայաղիթէ Եապըն Ուրում տէս-
 բօթլէրի , վէ բաբաղարը պիր մատտէ
 իչին Քափույա կիտէրլէր իտի . պուն-
 լար Տէր Կոմիտասը օ հալտէ կէօր-
 տիւքլէրինտէ՛ օրհնութիւնունու իս-
 թէտիլէր : Տէր Կոմիտաս Յովհաննէս
 աւետարանիչին իլք Չլուխունու Եա-
 նի՛ Ի սէղբանէ էր Բանն պաշլամըշ ըտը .
 Պարմագ գաբույա վարսըլար ըսա . Խ
 Բանն Տարթն էղև սէօյլէտի , վէ տէօնիւպ
 յորդորել էթտի այագտաշարընը
 գօրգմամաղա , վէ Քրիստոսուն հա-
 լատքը իչին սէվինէրէք գան տէօքմէ-
 յէ . վէ չիւնքի էլլէրի պաղը իտի՛
 այաղը իլէ եէրէ պիր խաչնշանը Եաղ-
 տը , վէ տիգ չէօքիւպ օթուրտու ճէլ-
 լաթըն կօնիւնէ :

տի : Չօգ քիչիլէր շահատէթ վիք էթ-
միշլէր օ կէճէ նուր կէօրտիւքլէրինէ
Տէր Կոմիտասըն իւզլէրինտէ : Իւչիւն-
ճիւ կիւնիւ , եանի՛ բաղար էրթէօի
Հոկտեմբերին 27 սի , ազիզ Նահա-
տակըն տիւշմանլարը հէտիյէլէր իլէ
վէզիլի կիթտիլէր , ըէճա էթմէյէ ,
քի Մէմլէքէթ ատէթինէ կէօրէ՛ եա-
րամազլարըն լէշի կիսլի՛ տէնիզէ աթ-
սընլար Տէր Կոմիտասըն թէնիսի : Լա-
քին վէզիլի գօվտու սլունլարը , վէ ա-
զիզ Նահատակըն խըսըմլարընա իզին
վէրտի ճայըզընա կէօրէ մէզարա գօ-
մաղա : Պու սէվինճի խասլէր էթ-
րաֆա եայըլտը ըօա՛ հէր քիշի սեր-
պէստ օլուսլ՛ Պարմազ գափույա գօշ-
տուլար , օլ ազիզ Նահատակըն թէ-
նիսի թափօր իլէ՛ Գերեզմանա կէօ-
թիւրմէք իչին :

ԵԻԿԻՄԻ ԻԻՉԻԻՆՃԻԻ Պ Ա Պ

Ա. յիւ Նահատակըն իհլէշաճ էլէ հէօթ-լ
Քսի :

Տէր Կոմիտասըն խըսըմլարը՛ Յով-

Հաննէս Պատրիարքտան ճաղ իսթէ-
 տիլէր • լաքին նէ ճաղ վէրտի , վէ նէ
 տէրտէր կէօնտէրտի • Ուրուվարըն
 Բաթրիկի՝ Գայսէրի Եպիսկոպոսու
 Արարիանոս , իշիթտի իսէ քի հէմ
 ճաղսրղ , հէմ տէրտէրսիղ գալտրրա-
 ճաղար աղիղ Նահատակըն թէնինի ,
 Յովհաննէս Պատրիարգա նիսպէթ՝
 հէմ ճաղ կէօնտէրտի , հէմ Մետրապօ-
 լիտլէրինի , վէ Քահանայարընը կէօն-
 տէրտի , քի զիյնէթ իլէ մարտիրոս
 մասունքլարը կիպի՝ Գերեզմանա գօ-
 սունլար աղիղ թէնինի : Իմտի կէօրիւ-
 մէտիք իհթիշամ իլէ կէօթիւրտիւլէր
 Պալըգլոյա , վէ Քէօմիւրճեանց սիւ-
 սիլէսինին գերեզմանլըղընա՝ եէրլէշ-
 տիրտիլէր Ալլահըն թալէհլի գուլու-
 նու : Վէ պէօյլէ թէքմիլ օլտու՝ Ալ-
 լահտան իւկիւթլէնմիշ Քէօմիւր-
 ճեանց սօյունտան , Տէր Կոմիտաս
 Քահանայնըն՝ նահատակու թիւնու :

Ազիզ Տէր Առնիտաս Քահանայնրն
 հեմասիրի օլուպ, իշպու քիթապ
 ճրգտա միւնտէրձ օլտուղու վէճհ իլէ
 հեմ խուսեմասրնրն զարագ վէ նէֆ-
 սանի, էթուէն պիթթասրիք իճրա իթ-
 տիքլէրի էնվայի նապէճա հարէքէթ-
 լէրի, վէ խէլաֆը շէրի դաթլէ հիւքմ
 օլուսանսրնր ըայէլ այն միւշահէտէ, վէ
 հեմ Քահանայը մէրդումուն ֆազիւ-
 լէթ վէ քեմալիյէթլէրինէ վուգու-
 ֆու թամաէ քէսպ էթմիշ օլանս, միւ-
 լէթի սեհոէտէն վէ քէթէպէտէն
 էհի մաադիֆ Աահշի էֆէնտի նամ
 զաթըն ազիզ Տէր Առնիտաս Քահա-
 նայնրն մէտհինէ տաիր օլարագ օլ ա-
 սիրտէ գալէմէ ալմիշ օլտուղու էպէա-
 թընր պու իքինձի պասմասրնա իլավէ
 էթմէք միւնասիպ կէօրիւնմիւշ տիւր:

Տէր Առնիտաս իւղէրէնէ միւսէմիւնայի
 Աահշի էֆէնտի:

Գոմա օլ մազուլմին ահըն թալէպ էթ գանը-
 նը եա Բապպ •
 Լուծֆինլէ նիհան էլլէ կիւլ կիւլի ճանրնը եա
 Բապպ •

Նասիպ էյլէ ճէմիսինէ անըն իզանընը եւ
 Բասպս .

Ճէհլինին գալպինէ տամլաթ անըն իմանընը եւ
 Բասպս .

Էլշաղ օլտուն սուրուր էթմէ անըն տիւշմէնինի
 եւ Բասպս .

Իքի ճիհանտէ մէսրուր էթ անըն եարանընը
 եւ Բասպս .

Պու նէվի շէհիտին արթըր շէօհրէթ ու շանընը
 եւ Բասպս .

Անըն շէֆաէթի իլէ կէօսթէր իհսանընը եւ
 Բասպս :

Տէմէտիլէր հիջ ասլա քիմ պունա ըաղի մի
 տիր Ալլահ .

Տէտիլէր քի պոյնուամուղա կէր պունտա վար իսէ
 կիւնահ .

Զաթի փաքին հէօրմէթինէ էթմէսին անլէրի
 ֆէրահ .

Սուլու մանասթըր փափաղը ճիւմլէսի գանը
 տըր պիլլահ .

Պիղէ մէյտան գալսըն տէյիւ օլտուլար ալէմէ
 իքրահ .

Նիքիւլինէ եօգ տուր մէճալ զիրա ճիւմլէ օլտուք
 ահեահ .

Պու նէվի շէհիտին արթըր շէօհրէթ ու շանընը
 եւ Բասպս .

Անըն շէֆաէթի իլէ կէօսթէր իհսանընը եւ
 Բասպս :

Օլմայիճագ պիրաղ ճէվհէր չըգարմը մէյտանէ
 ազմուն .

Օլմաղաս եար պու գահրըման պիղ տէ օլուրու
 տուգ մահզուն .

Օլմասա գաղիյի մէօհքէմ գալուր իաի օ պէր
 գանուն .

Սէնքի մէհէնք օլմայիճագ էլպէթ պէլլի օլմաղ
ալթուն .

Անըն հէր պիր թէտպիրլէրի պիրի էյլէմիշ տիր
մէճնուն .

Քիմ քի սէպէս օլտու իսէ էյլէ եա մէվա սէր-
նիկիւն .

Պու նէվի շէհիտին արթըր շէօհրէթ ու շանընը
եա Բապս .

Անըն շէֆաէթի իլէ կէօսթէր իհսանը եա
Բապս :

Էյլէտիմ պէն օլ զահիտին ըուուսինէ քիւննի
իճմալ .

Նէտէնլիւ էյլէսէմ մէտհին գուարէթտէն կէօ-
րիւլմիւշ մէհալ .

Տիլա էկէր ազըլ իսէն պու իշլէրտէն չօգ հիսսէ
ալ :

հիսսէմէնա օլտունլար տէյիւ կէօսթ էրտի լէթ-
ֆինի ճէլալ .

Պիր քիշի օլ լութֆէ էրսէ նէյլէր զայրու մալի
մէլալ .

Ահ քի պունուն թէտպիրլինէ ճիւմլէմիզ օլմուշ
աուզ մէյալ .

Պու նէվի շէհիտին արթըր շէօհրէթ ու շանընը
եա Բապս .

Անըն շէֆաէթի իլէ կէօսթէր իհսանընը եա
Բապս .

Օլմուշ իտիք թա էղէլտէն ճիւնպիրլինէ անըն
մէյիլ .

Վար մը իսի սիր նօգսանի հաֆըզ քէլամ իտի
էյ տիլ .

Ճէլլի ալէ իսաքի գապրին էյլէյէ նուր իլէ սէ-
պիլ .

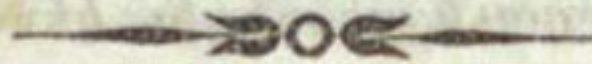
Ատուլէրի կէօրիւպ օլտուն տիւնեա իչրէ հէր
տէմ զէլիլ .

Փագաթ աշգը էթտի պիղի ալուտէ պու րահէ
տէլիլ .

Մախէսիմիզ Աահչի տէնտի մաւպարէք էյէյէ
Ճէլիլ .

Պու նէվի շէհիտինն արթըր շէհրէթ ու շանընը
եա Գապպ .

Անըն շէֆաէթի իլէ կէօսթէր իհսանընը եա
Գապպ :

Ս Օ Ն Ք Է Լ Ա Մ

Ալլահ էֆէնտիմիզ քէնտի սէվկիւլիւ
 քուլլարընը հէր պիրինին ամէլինէ կէօրէ սուրբ
 Արքայութիւնտա իւճէ փառքա նայըլ էթտիք-
 տէն սօնկրա՝ կէօրիւրիւզ քի պու տիւնեատէ
 տախի անլէրի պէյիւթմէք իստէր , պիւտիր-
 մէք իչին պիզէ անլէրին նէ՝ թիւրլիւ սալթա-
 նաթա մալիք օլտուգլարընը կէյլէրտէ : Ալ-
 լահ էֆէնտիմիզին պու միսիլի էյլիքտարլը-
 նը էյիճէ աղնամաք իչին՝ Ֆիքր էտէլիմ սուրբ
 Գրիգոր Լուսաւորիչ պապամըղըն վարքընը :
 Պարթև սինսիլէսինտէն պիր քիշի իւկիւթլէն-
 տի Ալլահտան , նիւսիւպէթլի իսկէնճէլէրի
 տայանաը , վէ պիւթիւն պիր Միլլէթի լուսա-
 ւորել էթտի . էնճամընտա զահմէթլէրինին վէ
 իսկէնճէլէրինին իւճրէթինի ալտը սուրբ Ար-
 քայութիւնտա՝ Նահապետլէրին , Առաքեալա-
 ըն , վէ Հայրապետլէրին տէրէճէսինտէ : Պուն-
 տան մատէ կէօրիւրիւզ քի պու տիւնեատէ տա-
 խի Ալլահ էֆէնտիմիզ պէյիւթտիւ քէնտի
 սէվկիւլիւ վէ էմէքտար քուլլունու . զիրա պին
 տէօրթ եիւզ սէնէտէն պերի իամ իլէ եաշայօր
 տիւնեա իւզերինտէ . վարքը վէ իսկէնճէլէրի
 օքունույօր քիթապլէրտէ , վէ հէր թիւրլիւ լի-
 սանտէ . հիսապսըզ ճանլար հէր Միլլէթտէն
 Սուրբ Թանըլպ՝ քէնտիլէրինէ բարեխօս թութ-

մուշարարը : Աղիզ մասունքլարը ներէտէ պու-
 լունուրսա՝ հաղնէ կիպի սագլանըեօր . վէ հէ-
 զարէն պին ջերմեռանդ ճանլար պիր քիւչ-
 ջիւք փարչասընը ելէ կէթիրմէք հավէսինտէ
 տիրլէր : Աէ՛օր քի նի՛ճէ Լուսաւորիչ պապա-
 մըզ կէօյլէրին փառքընա նայիլ օլտու իսէ , օ-
 նուն կիպի վէ պու տիւնեատա ինսանլար պէյ-
 նինտէ շան պուլտու : Պունա քէզալէք՝ Ալլա-
 հըն աղիզ քուլու Տէր Կոմիտաս , էօլիւմիւ-
 անձնա ալարղընսա՝ կէօյլէրտէ Մարտիրոսլարըն
 փառքընա լայրք օլտու : Պունտան մատէ իստէ-
 տի Ալլահ էֆէնտիմիզ պէօյիւթմէք քէնտի
 քուլունու տիւնեա իւղէրինտէ . զիրա պաշը
 քէսիլտիկի կիւն՝ պէօյիւք Ելէլէրին պիրի , թէզ
 վարի սիւրէթինի չէքտիրիպ՝ Տէր Կոմիտասըն
 վարքընը տախի քրտաճա եազըս քիթապա կէ-
 ջիրտի : Իֆինճի՛ Եւրոպիանըն տէվլէթլէրինէ
 Տէր Կոմիտասըն մերթիղինի , վէ քան տէօք-
 տիւղիւնիւ պիլտիրտի : Ալիմ քիմսէլէր՝ վար-
 քընը եազմաղա չափուք հավէս էթտիլէր . վէ
 նիճէ Իւք քէլամըմըզտա թարիֆ էթտիք՝ Գե-
 ղեզմանը զիարէթ եէրի օլմուշ տուր Իսթամ-
 պօլ ճէմահէթինէ , տքսան սէնէտէն պէրի
 հէր քիշինին մուհասպպէթի սէօնմէյիպ՝ կիւն
 պէ կիւն ալէֆլէնմէտէտիր : Օլան միւճիւզաթ-
 լարը Ֆարղ օլայըտը պունտա պիլտիրմէք՝ պէօ-
 յիւք պիր քիթապ տօլար ըար : Եօլիւմիւնէ
 սէպէպ օլանլարըն նիւսիւպէթլի քաղէլէրէ կէլ-
 մէլէրի՝ ճիւմլէյէ պէյան տըր : Եյ իմտի ա-

շիքեարէ կէօրիւնիւր՝ քի Ալլահ էֆէնտիմիզ
 քէնտի հաւատարիմ քուլարընը սուրբ Արքա-
 յութիւնաա սէվինտիրաթաէն սոնրա՝ պու տիւն-
 եատէ տախի օնլարը պէօյիւտիւր : Օլա քի
 պիզտէ օնլարըն շիֆայէթճիլիկի իւէ սուրբ Ար-
 քայութիւնուն փառքընա լայըք օլայըղ . ամէն :

Վունու տախի իշարէթ իտէրիզ պուրա-
 ճըքտա . քի պու վարքը եաղարղըմըղտա ,
 Տէր Կոմիտասը՝ Սուրբ , եա Մարտիրոս , եա
 Երանեւի տէմէք հաթտիմիզ օլմատըղընտան ,
 Քաքաթ՝ Ալլահըն աղիղ քուլ - Տէր Կոմիտաս Բա-
 հանայ տէտիք : Զիրա պու վճիռի ընդհանուր
 Եկեղեցիտէն պէքլէրիզ :

Ֆ Ի Ն Ի Ի Ս Թ

Էանի

Յ Ա Ն Կ

ԵԻ-Է.

Ա.	Պատ	Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն սինսիլէսի	1
Բ.	"	Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն կէնճ եաշրնտա թէրպիլէ օլմասը	3
Գ.	"	Ազիզ Տէր Կոմիտասն Քահա- նայ օլմասը	5
Դ.	"	Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն ուղղափառ օլմասը	7
Ե.	"	Ուղղափառլարն սէրպէսթլիկի Իսթամպօլտա	10
Զ.	"	Հալածանք պաշտօնը Իսթամ- պօլտա , ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ գաջօր Երուսաղէմէ .	12
Է.	"	Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ Երուսաղէմտէն տէօնտիւ Իս- թամպօլա	15
Ը.	"	Տէր Կոմիտասն թէքրար կիզլէն- մէսի	18
Թ.	"	Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ պիրազ վաղըթ մէյտանա չրգըպ էինէ կիզլէնտի	20
Ժ.	"	Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ էվանէ կիզլէնիպ Ողբունու եաղ- տը	23
ԺԱ.	"	Ազիզ Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն Ողբու	25

ԺԲ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն էլինի պասըսկ համից էթ- տիլէր	28
ԺԳ . "	Տէր Կոմիտաս էինէ սագլանար էլինատէ	31
ԺԴ . "	Իզմիրլի Յովհաննէս Պատրիար- դըն իշէ պաշամասը , վէ ին- սանլարըն զայիֆլիյի	33
ԺԵ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն թութուլմասը	36
ԺԶ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայը չոգարտըլար Ա էզիր տիվանընա .	38
ԺԷ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայը կէօթիւրտիւլէր Քալաթա Մօլ- լասընա	40
ԺԸ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն Իլամընըն էազըլմասը	42
ԺԹ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայը թէքրար Ա էզիր տիվանընա չո- գարտըլար	45
Ի . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն էօլիւմէ թայըն օլմասը	47
ԻԱ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայ- թէսլիմ օլունատու ճէլլատ էլինէ .	50
ԻԲ . "	Ա զից Տէր Կոմիտաս Քահանայ- նրն պաշք քէսիլմէսի	52
ԻԳ . "	Ա զից Նահատակըն ինթիլամ իլէ կէօմիւլմէսի	53
	Տէր Կոմիտաս իւզէրինէ միւսէմ- մինայի Ա աշի էֆէնտի	55
	Սօն քէլամ	59

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0594516

